

Звіт подібності

метадані

Заголовок

Формування екологічної культури дітей дошкільного віку засобами гри

Автор

Науковий керівник / Експерт

Шевченко Ю.В.**Котелянець Ю.С.**

підрозділ

кафедра дошкільної та початкової освіти

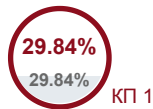
Тривога

У цьому розділі ви знайдете інформацію щодо текстових спотворень. Ці спотворення в тексті можуть говорити про **МОЖЛИВІ** маніпуляції в тексті. Спотворення в тексті можуть мати навмисний характер, але частіше характер технічних помилок при конвертації документа та його збереженні, тому ми рекомендуємо вам підходити до аналізу цього модуля відповідально. У разі виникнення запитань, просимо звертатися до нашої служби підтримки.

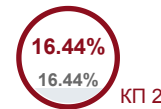
Заміна букв		0
Інтервали		0
Мікропробіли		2
Білі знаки		0
Парафрази (SmartMarks)		368

Обсяг знайдених подібностей

Коефіцієнт подібності визначає, який відсоток тексту по відношенню до загального обсягу тексту було знайдено в різних джерелах. Зверніть увагу, що високі значення коефіцієнта не автоматично означають плагіат. Звіт має аналізувати компетентна / уповноважена особа.

25

Довжина фрази для коефіцієнта подібності 2

16971

Кількість слів

129798

Кількість символів

Подібності за списком джерел

Нижче наведений список джерел. В цьому списку є джерела із різних баз даних. Колір тексту означає в якому джерелі він був знайдений. Ці джерела і значення Коефіцієнту Подібності не відображають прямого плагіату. Необхідно відкрити кожне джерело і проаналізувати зміст і правильність оформлення джерела.

10 найдовших фраз

Колір тексту

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	НАЗВА ТА АДРЕСА ДЖЕРЕЛА URL (НАЗВА БАЗИ)	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)	
1	https://revolution.allbest.ru/pedagogics/01411463_0.html	151	0.89 %
2	https://docplayer.net/49308008-Ministerstvo-osviti-i-nauki-ukrayini-naukoviy-chasopis-nacionalnogo-pedagogichnogo-universitetu-imeni-m-p-dragomanova-seriya-3.html	110	0.65 %
3	https://revolution.allbest.ru/pedagogics/01411463_0.html	85	0.50 %
4	http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgijrbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&image_file_name=PDF/ped_in_2018_2_11.pdf	83	0.49 %

5	Інтегроване заняття як засіб розвитку зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку 11/28/2023 Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University (кафедра дошкільної та початкової освіти)	70	0.41 %
6	http://ekhsuir.kspu.edu/xmlui/bitstream/handle/123456789/16143/Kudriavzeva_pedfak_%202021.pdf?sequence=1	69	0.41 %
7	https://revolution.allbest.ru/pedagogics/01411463_0.html	67	0.39 %
8	Особливості екологічного виховання дітей 5 років засобами взаємодії з природою в літній оздоровчий період у ЗДО.docx 11/29/2019 Nizhyn Mykola Gogol State University (Факультет психології та соціальної роботи)	64	0.38 %
9	http://eprints.zu.edu.ua/32461/1/%D0%A1%D0%90%D0%92%D0%98%D0%A6%D0%AC%D0%9A%D0%90_%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F.pdf	58	0.34 %
10	Особливості екологічного виховання дітей 5 років засобами взаємодії з природою в літній оздоровчий період у ЗДО.docx 11/29/2019 Nizhyn Mykola Gogol State University (Факультет психології та соціальної роботи)	57	0.34 %

з домашньої бази даних (1.50 %)

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ЗАГОЛОВОК	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)	
1	Інтегроване заняття як засіб розвитку зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку 11/28/2023 Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University (кафедра дошкільної та початкової освіти)	243 (14)	1.43 %
2	Казка як засіб формування екологічної компетентності дітей дошкільного віку 11/25/2022 Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University (Факультет педагогіки, психології та мистецтв)	11 (1)	0.06 %

з програми обміну базами даних (1.92 %)

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ЗАГОЛОВОК	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)	
1	Особливості екологічного виховання дітей 5 років засобами взаємодії з природою в літній оздоровчий період у ЗДО.docx 11/29/2019 Nizhyn Mykola Gogol State University (Факультет психології та соціальної роботи)	144 (3)	0.85 %
2	Семенович магістерська 2023 ОСТАННІЙ ВАРІАНТ 2 (1).docx 12/12/2023 Zhytomyr Ivan Franko State University (ZIFSU)	50 (1)	0.29 %
3	Формування природоохоронних понять як дидактична умова успішності екологічного виховання молодших школярів 10/10/2024 Melitopol State Pedagogical University named after B.Khmelnyskyi (Melitopol State Pedagogical University named after B.Khmelnyskyi)	37 (3)	0.22 %
4	Формування основ екологічної культури у дітей дошкільного віку в процесі ігрової діяльності 12/9/2023 Khmelnysky Humanitarian Pedagogical Academy (КНПА)	34 (5)	0.20 %
5	054_Платонов_Б 7/11/2024 Ukrainian national aviation university (Ukrainian national aviation university)	15 (2)	0.09 %

6	Психолого-педагогічні умови виховання екологічної культури старших дошкільників.docx 11/25/2020 Rivne State Humanities University (Півненський державний гуманітарний університет)	12 (1)	0.07 %
7	Курсова Г. Потяка.docx 9/13/2021 South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky (Факультет дошкільної педагогіки та психології)	9 (1)	0.05 %
8	« Формування екологічної компетентності учнів основної школи на уроках географії» 6/14/2022 Rivne State Humanities University (Півненський державний гуманітарний університет)	6 (1)	0.04 %
9	К.р. Оводенко П..docx 5/4/2022 Bohuslav Applied Humanitarian College after I.S.Nechuy-Levytskyi (КЗ КОР "Богуславський гуманітарний фаховий коледж імені І.С. Нечуя-Левицького")	6 (1)	0.04 %
10	Формування природничих понять у дітей дошкільного віку за допомогою практичних методів навчання. 5/24/2023 Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University (Циклова комісія з педагогічної освіти)	6 (1)	0.04 %
11	ПО-М21-8899994_Соколенко І.В. 6/16/2024 Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy (Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy)	6 (1)	0.04 %

з Інтернету (26.43 %)

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ДЖЕРЕЛО URL	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)	
1	https://otherreferats.allbest.ru/pedagogics/01400987_0.html	579 (33)	3.41 %
2	https://revolution.allbest.ru/pedagogics/01411463_0.html	526 (11)	3.10 %
3	http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&image_file_name=PDF/ped_in_2018_2_11.pdf	457 (20)	2.69 %
4	https://nauka.udpu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/05/Lozovska-dysertatsiya.pdf	358 (15)	2.11 %
5	https://snu.edu.ua/docs/science/dissertation/Slavska_YaA.doc	166 (12)	0.98 %
6	https://dspace.hnpu.edu.ua/bitstream/123456789/2636/1/%D0%91%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%81%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%A3.%20%D0%92.%20%D0%A0%D0%BE%D0%BB%D1%8C%20%D0%BA%D0%B0%D0%B7%D0%BA%D0%B8%20%D0%B2%20%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%83%20%D0%B2%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%96%20%D0%B4%D1%96%D1%82%D0%B5%D0%B9%20%D0%B4%D0%BE%D1%88%D0%BA%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%B2%D1%96%D0%BA%D1%83%20.pdf	159 (7)	0.94 %
7	http://magazine.mdpu.org.ua/index.php/nv/article/download/1275/2064/	157 (9)	0.93 %
8	https://epub.chnpu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/9960/1/%D0%9A%D1%83%D0%BB%D1%96%D1%88%20%D0%9C.%D0%A4.%20%D0%95%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B5%20%D0%B2%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F.pdf	148 (8)	0.87 %
9	https://dnz14.osvita-konotop.gov.ua/storinka-metodista.html	148 (7)	0.87 %
10	https://docplayer.net/49308008-Ministerstvo-osviti-i-nauki-ukrayini-naukoviy-chasopis-nacionalnogo-pedagogichnogo-universitetu-imeni-m-p-dragomanova-seriya-3.html	129 (2)	0.76 %

11	https://naurok.com.ua/sutnist-ponyat-ekologiya-ta-ekologichne-vihovannya-196129.html	128 (8)	0.75 %
12	http://vihovateli.com.ua/stati/6556-igra-kak-sredstvo-ekologicheskogo-obrazovaniya-detej-doshkolnogo-vozhista.html	108 (6)	0.64 %
13	http://eprints.zu.edu.ua/32461/1/%D0%A1%D0%90%D0%92%D0%98%D0%A6%D0%AC%D0%9A%D0%90_%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F.pdf	99 (4)	0.58 %
14	http://ekhsuir.kspu.edu/xmlui/bitstream/handle/123456789/16143/Kudriavzeva_pedfak_%202021.pdf?sequence=1	98 (2)	0.58 %
15	http://innovpedagogy.od.ua/archives/2022/50/part_1/41.pdf	94 (9)	0.55 %
16	http://blog-dnz12.blogspot.com/p/blog-page_47.html	85 (3)	0.50 %
17	http://pedagogy.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/01/%D0%9E%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%BD%D1%96%D0%B9-%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D1%85-%E2%84%961_2018-1.pdf	81 (5)	0.48 %
18	https://irina161222gmail.blogspot.com/2020/04/3_22.html	81 (2)	0.48 %
19	http://8ref.com/6/referat_64874.html	68 (2)	0.40 %
20	https://shag.com.ua/viddil-osviti-zdolbunivsekoyi-rajonnoyi-derjavnoyi-administrac.html	65 (7)	0.38 %
21	https://genezum.org/library/suchasni-pidhody-do-organizacii-roboty-z-formuvannya-ekologichnoi-svidomosti-u-ditey-doshkilnogo-viku	62 (4)	0.37 %
22	http://dspace.hnpu.edu.ua/bitstream/123456789/2665/1/%D0%A2%D0%B5%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%8F%20%D1%96%20%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%BA%D0%B0%20%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20.pdf	62 (4)	0.37 %
23	https://thelib.info/ekologiya/698905-osoblivosti-formuvannya-ekologichnoi-kulturi-doshkilnikiv/	57 (4)	0.34 %
24	https://vikafedkovich.blogspot.com/	54 (3)	0.32 %
25	http://eprints.zu.edu.ua/22449/1/dys_Puzyr.pdf	47 (6)	0.28 %
26	http://college.nuph.edu.ua/wp-content/uploads/2018/01/Abidova_pedagog-chyt-2018.pdf	34 (1)	0.20 %
27	https://cprvmr.edu.vn.ua/uploads/main_folders/ZDO/Vihovateli_ZDO/2022-2023/16052023MO%20vixovat/160523%20Sokirinska.pdf	33 (1)	0.19 %
28	https://super.urok-ua.com/avtorske-integrovane-zanyattya-z-elementami-pdd-dlya-ditey-serednogo-viku/	29 (2)	0.17 %
29	https://anyflip.com/tajiw/hfbr/basic	28 (1)	0.16 %
30	https://revolution.allbest.ru/pedagogics/01337111_0.html	27 (2)	0.16 %
31	http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/9634/1/Zamrozevuch-Shadrina.pdf	27 (1)	0.16 %
32	http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle/123456789/16601/Grebenyuk_fbge_2022_check.pdf?sequence=1	26 (2)	0.15 %
33	http://detkam.in.ua/ekologichne-vihovannya-ditej-starshogo-doshkilnogo-viku-zasob.html	26 (1)	0.15 %
34	https://naurok.com.ua/ekologichna-kompetentnist-ditey-starshogo-doshkilnogo-viku-35403.html	26 (2)	0.15 %
35	http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/15516/1/Kurilenko.pdf	24 (3)	0.14 %

36	https://sites.google.com/site/dnzstrumoshokssosicne/pro-nas/storinka-vihovatel-metodista	24 (1)	0.14 %
37	http://novopylypivka-dnz.zp.sch.in.ua/Files/downloadcenter/%D0%94%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D1%96%2015-16%20%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D0%BE%D1%87.docx	20 (1)	0.12 %
38	http://ukrefs.com.ua/page.2.101562-Formirovanie-ekologicheskoiy-kul-tury-mladshih-shkol-nikov-vo-vneklassnoy-rabote-po-kursu-Okruzhayushiy-mir.html	17 (1)	0.10 %
39	https://knowledge.allbest.ru/pedagogics/2c0a65625b3ad79b4d43b89521306c26_0.html	17 (1)	0.10 %
40	https://magistr.in.ua/works/50/252403/	17 (2)	0.10 %
41	http://www.myshared.ru/slide/1001227/	16 (2)	0.09 %
42	http://ir.znau.edu.ua/bitstream/123456789/5650/1/EK_2016_1-256.PDF	13 (1)	0.08 %
43	https://nadoest.com/l-a-goncharenko-vidpovidalenij-sekretar-v-v-kuzemenko-v6-stor-4	13 (1)	0.08 %
44	https://ess.npu.edu.ua/index.php/ess/article/download/23/24/82	12 (1)	0.07 %
45	https://tanyanikolaivna.blogspot.com/p/blog-page_58.html	12 (1)	0.07 %
46	https://otherreferats.allbest.ru/pedagogics/01380564_0.html	11 (1)	0.06 %
47	http://neasm.org.ua/zbirnuk_final_02_2012.pdf	10 (1)	0.06 %
48	http://kv.darg.gov.ua/_ekologichne_vihovannja_ditej_0_0_1207_1.html	7 (1)	0.04 %

Список прийнятих фрагментів (немає прийнятих фрагментів)

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ЗМІСТ	КІЛЬКІСТЬ ОДНАКОВИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
------------------	-------	---------------------------------------

Шевченко Юлія Василівна

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ГР

Керівник - доктор педагогічних наук, доцент КотелянецьЮ.С.

РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.

1.1. Поняття «екологічна культура» у сучасних дослідженнях

Екологічна культура - **багатоаспектне поняття, його змістовне наповнення залежить від багатьох факторів.** Для визначення поняття екологічної культури слід розглядати категорії **екологічної діяльності, яка, у свою чергу, пов'язана з екологічною свідомістю, екологічним мисленням і екологічними цінностями.**

Дошкільний вік є ключовим етапом у формуванні **екологічної культури людини.** Саме в цей період закладаються основи особистості, включаючи **позитивне ставлення до природи та навколишнього** середовища. Заклад дошкільної освіти відіграє важливу роль як початкова ланка системи безперервної екологічної освіти, що пояснює завдання педагогів формувати у дітей **основи екологічної культури та раціонального природокористування.** Екологічна освіта дошкільнят спрямована на розвиток їхньої екологічної компетентності, яка включає знання про природу, взаємозв'язки з нею та способи її збереження; естетичні й етичні почуття; інтерес до природи та проблем її охорони; діяльність щодо збереження та покращення природного середовища; навички культурної поведінки, а також мотивацію дотримуватися норм поведінки в природі. Наукові джерела пропонують різноманітні трактування поняття "екологічна культура", яке розглядається з різних аспектів. З кінця ХХ століття це поняття сприймається як важлива складова загальної культури людини.

Сьогодні **негативний вплив людства на навколишнє природне середовище** досяг критичних **масштабів, що призвело до глобальної екологічної кризи.** Це створило суспільний запит на формування компетентної особистості, здатної **на основі самостійного критичного мислення** та відповідальності не лише виявляти екологічні проблеми і **знаходити раціональні шляхи їх вирішення, але й** запобігати їх виникненню. Та для продовження розкриття цієї теми, а саме - особливостей формування екологічної культури в дітей дошкільного віку, нам необхідно розібратися з основною термінологією. Саме про поняття «екологічна культура» та зв'язані з ним терміни і піде мова далі.

В основі сучасних екологічних викликів є порушення **екосистем на планетарному рівні, які призвели до становлення міжнародного екологічного права, яке становить основу законодавства України у сфері збереження навколишнього середовища та регулює особливі умови використання об'єктів природи.** Зокрема, Н. Філик, Г. Грабовська зазначають, що «наслідки порушення екологічних норм і правил - це не лише загроза для життєвого середовища мешканців нашої країни, а й блокування інвестицій та економічного розвитку, адже Україна претендує на входження в основні європейські інституції та є частиною європейського екологічного простору»[1].

Питання якісного **екологічного урядування повинні стосуватися доступу до екологічної інформації, участі громадськості у прийнятті рішень з** питання екології та вільного доступу до правосуддя. **Тому „усі взаємовідносини у сфері охорони, використання та відновлення об’єктів природного середовища є надскладними, здійснюються у непростих соціально-економічних, політичних та екологічних умовах, а відповідно це має пряме відображення на формуванні та розвитку екологічної компетентності сучасного молодого покоління.** Термін «екологічна культура» **був запропонований у 1980 році академіком Б. Лихачовим, який зазначає його основою необхідність глибокого осмислення взаємодії людства та природи.** Він пов’язував між собою загальне поняття «культура» й ту, яку визначає **відповідне життя людини та її ставлення до середовища свого оточення. Порушення основ культурної екології неминуче призводить до духовної, моральної деградації суспільства. Проте, як природна культура не може існувати без взаємодії з людиною, так і людина не може визначати своє життя без якісного природного середовища.**

Обов’язки **дбайливого ставлення до природи зазначені в Конституції України.** Основний закон проголошує: «Кожен зобов’язаний не заподіювати шкоди **природі.** Значна увага приділяється **цьому питанню в законодавчих актах нашої держави, які стосуються освіти, зокрема дошкільної її ланки.** У Державній національній програмі «Освіта. Україна XXI століття» (1994) підкреслюється важливість «формування екологічної культури людини, яка ґрунтується на **гармонії її взаємин із природою.**»

Закон України «Про дошкільну освіту» серед основних завдань визначає «виховання морально-естетичного ставлення до навколишнього світу, включаючи явища живої та неживої природи».

Загальний **зміст знань** дітей дошкільного віку **з різних сфер людської життєдіяльності** визначається в Базовому компоненті **дошкільної освіти в Україні; зокрема в ньому** указані загальні положення, що до формування особистісних якостей **через сферу життєдіяльності в природі.** В самому тексті компоненту з освітнього напрямку під назвою «Дитина у природному довкіллі» йдеться: «**Природничо-екологічна компетентність - це здатність дитини до доцільної поведінки в різних життєвих ситуаціях, що ґрунтується на емоційно-ціннісному ставленні до природи, знаннях її законів та формується у просторі пізнавальної, дослідницької, трудової, ігрової діяльності.**»

Звичайно поняття «екологічна культура» та «природничо-екологічна компетентність» - не тотожні, але вони мають багато спільного, про що буде сказано чимало далі. Саме головне що їх об’єднує - це схожість поставлених завдань, шляхів їх досягнення та саме головне, це результат, показники якого, найбільше їх об’єднують. Тому ці два поняття, нами буде розглянуте в поєднанні одне з одним, звичайно роблячи упор на виховну складову - як невід’ємної частини екологічної культури.

У сучасній науково-педагогічній літературі формування екологічної культури пояснюється як психолого-виховний процес впливу на людину з метою формування у неї **знань, наукових основ природокористування, необхідних переконань і практичних умінь, певної направленості та активної соціальної позиції в галузі охорони** навколишнього середовища, раціонального природокористування й відтворення природних ресурсів.

С. Паламарчук, В. Биркович, І. Швець розглядають екологічну культуру сучасної молоді в розрізі соціокультурних традицій «які формуються не лише надбанням історичного культурного досвіду, але й сучасними соціокультурними практиками, якими послуговуються люди, саме від цього буде залежати формування гармонійного **суспільства» [2].**

Вдале пояснення щодо традицій, створених самим народом, та впливу сили виховання на формування екологічної культури індивіда розкрив один із основоположників педагогічної науки К. Ушинський: « виховна сила, в найкращих системах, ґрунтується на абстрактних ідеях чи запозичених в іншого народу... кожен народ має свою систему виховання, яка відповідає його характерним рисам... виховання бере людину всю, якою вона є, зі всіма її народними й поодинокими особливостями, її тіло, душу й розум...». Що стосується безпосередньо самого процесу виховання особистості, то К. Ушинський зазначає наступне: «сприйняте тільки розумом... звичка..., які вкорінені страхом покарань» [3].

Сприйняття екологічної культури залежить від людини, яка належить до певної спільноти та сфери людської діяльності (освітня, релігійна, художня, пізнавальна, технологічна, економічна, політична та інші), де сутність екологічної культури набуває різноманітного змістового відтінку. Все це дає нам можливість структурувати екологічну культуру у відповідності із сферами діяльності людини, місця проживання тощо, але найважливішими залишаються ціннісні якості, **накопичені людьми в духовній сфері - звичаї, віра, родина, мова, література тощо.**

Н. Огородник вважає, що **екологічна культура - це своєрідне, особливе сполучення знань та загальнолюдських рис (людяності, гуманності, відповідальності, ошадливості та ін.), які реалізуються в конкретних історичних та соціально-екологічних аспектах буття людини і проявляється у ціннісному ставленні до навколишнього світу природи, а також збереженні і примноженні довкілля, традицій, звичаїв, обрядів [4].**

Справедливо підкреслюють В. Дубовий та О. Дубовий, що «модель екологічної культури передбачає зв’язок між екологічною свідомістю, яка охоплює такі форми свідомості, як економічну, моральну, політичну, правову, наукову, художню, релігійну, що все разом доцільно представити філософською» [5].

У працях І. Зверева екологічна освіта, як невід’ємна складова економічної культури розглядається досить широко: як елемент загальної освіти, пов’язаний з оволодінням основами гармонійного симбіозу суспільства і природи. **Більш точно висвітлено суть екологічної освіти в роботах О. Захлебного. На думку автора, методологічні засади екологічної освіти ґрунтуються на ідеї оптимізації взаємодії людини та природи, гармонійного поєднання потреб людства із законами природи [5].**

Свідоме та **дбайливе ставлення кожної людини до природи можливе лише за наявності екологічної культури, що ґрунтується на широких екологічних** знаннях, які повинні закладатися з раннього дитинства. Як уже зазначалося в контексті даного дослідження, актуальним є питання **вивчення процесу формування екологічної культури у дітей дошкільного віку.** Зважаючи на те, що формування будь-якого **виду культури є результатом виховного процесу, звернімося до поняття «екологічне виховання».**

За словами Н.А. Рижової, екологічне виховання є «безперервним процесом освіти та розвитку дитини, спрямованим на формування системи екологічних уявлень і знань, а також екологічної культури, що проявляється в емоційно-позитивному та відповідальному ставленні до природи й навколишнього середовища» [6].

Метою екологічного виховання виступає формування особистості, здатної усвідомлювати наслідки своїх дій по відношенню до навколишнього природного середовища і здатної жити з природою у відносній гармонії.

Якщо в процесі становлення і на початкових етапах формування системи екологічного виховання його провідною метою була поява в людини усвідомлення власної причетності до навколишнього природного світу, то на сучасному етапі кінцевою метою екологічного виховання можна вважати формування екологічної свідомості на особистісному рівні через світогляд, вироблення активної життєвої позиції у розв’язанні екологічних проблем, а головне, і цей аспект для нас є найважливішим - формування справжньої екологічної культури. Таким чином, прослідковується еволюція поглядів на значення екологічної освіти та виховання: від закликів і гасел щодо необхідності збереження довкілля, й

збалансованого природокористування та впровадження системи попереджувальних дій до усвідомлення необхідності формування, дійсно дієвого еколого-моральної поведінки, як основи екологічної компетентності, провідними ознаками якої є свідоме усунення споживацького **ставлення до навколишнього природного середовища** [7].

На **сьогодні екологічна компетентність стає безсумнівною та обов'язковою ознакою загальнолюдської культури**. Людське ставлення до навколишнього середовища **передбачає не тільки раціональне, грамотне використання сил і ресурсів природи, а й відповідальність за найвіддаленіші наслідки цього використання** [7]. **Тому недотримання законів щодо природоохоронної діяльності, відсутність державного контролю та системи покарань за негативні наслідки, які заподіяли довкіллю, сьогодні в Україні, на жаль, є звичайним явищем, яке має негативний вплив на формування та розвиток екологічної культури** в цілому.

З цього виходить що **екологічна цінність навколишнього середовища є мірилом для визначення людського, культурного, соціального та матеріального значення, є обширною соціальною проблемою нашого суспільства, розв'язання якої має набувати системності - залучення культурологічних, філософських, психологічних, освітніх, виховних, фінансових, політико-правових і управлінських чинників**.

Детально розглядаючи один з вище згаданих термінів, ми звертаємося до психолого-педагогічної літератури, де **поняття «екологічна компетентність» сприймається як: прояв екологічної культури у сфері відповідальності - тієї частини середовища, в якій кожен індивід веде власну діяльність, а отже має безпосередній вплив на її стан; здатність особистості здійснювати ситуативну діяльність у побутовому житті та природному середовищі, коли оновлені екологічні знання, навички, досвід і цінності трансформуються у здатність приймати рішення та проводити певні дії з усвідомленням їх екологічних наслідків ; вміння застосовувати знання та екологічний досвід у професійних та життєвих цілях, керуючись пріоритетом екологічних цінностей та щирою мотивацією до взаємодії з навколишнім середовищем на основі усвідомлення власної відповідальності за екологічні наслідки своєї діяльності** [8].

З характеристики цього поняття ми чітко прослідковуємо його взаємозв'язок з поняттям «екологічної культури». Тобто - екологічна компетентність є головною ціллю, формування якої є основою утворення в **суспільстві екологічної культури**. **Ознайомлення з літературою, присвяченій даному питанню, дало можливість встановити, що єдиного підходу до визначення** саме поняття «екологічна культура» - досі немає. Деякі підходи до сутності та структури цього поняття та його безпосереднє формування у дітей дошкільного віку, розглядається у працях В.Даниленкової[2].

Зауважимо, що **« екологічна культура» - об'ємне і різностороннє поняття, яке торкається не лише рівня технологій, чи то економічного розвитку суспільства, але й усього духовного життя сучасної людини, її інтересів, поглядів, здібностей, взаємодії з іншими людьми та з довкіллям в цілому. Сьогодні воно все частіше розглядається з культурологічного плану, як феномен загальної культури, що зосереджує два напрямки - освіту людини та її відношення як соціокультурної особистості, характеризується повноцінним розумінням важливості гармонійного взаєморозвитку антропогенного світу**.

Стосовно **ключового поняття «культура»** потрібно зауважити, **що в сучасних науках, гуманістичного спрямування, воно відноситься до фундаментальних і багатозначних. Так, у інформаційних джерелах «культура», в свою чергу у Новому тлумачному словнику української мови, воно трактується як сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених людством протягом його історії; рівень розвитку суспільства в певну епоху; те, що створюється для задоволення духовних потреб людини; освіченість, вихованість; рівень, ступінь досконалості якої-небудь галузі господарської або розумової діяльності**.

Відштовхуючись від контексту, актуальною є теза **С. Глазачева, що екологічна культура розглядається сьогодні мірою і способом реалізації сутнісних сил людини, екологічної свідомості і мислення в процесі духовного і матеріального освоєння природи та підтримки її цілісності, новий зміст, нова якість загальнолюдської культури, основу якої становлять універсальні цінності - Земля, Природа, Життя, Людина** [9].

В свою чергу **В. Гузь розглядає екологічну культуру як здатність «бачити», формулювати і вирішувати екологічну проблему у конкретній навчальній або практичній життєвій ситуації** [9].

Як зауважує В. Крисаченко, екологічна культура це «властивість індивідуума **відчувати живе буття світу, зіставляти та пристосовувати його до себе, взаємоузгоджувати особисті потреби та устрій природного довкілля**. Тобто, екологічна культура є основою у виборі цілей людської діяльності, що направлена на **організацію та трансформацію природного світу адекватно до власних потреб і намірів** [10].

Отже, це незвичайний світоглядний «образ світу», який показує стан соціоприродних залежностей, ступінь пізнання людиною навколишнього природного середовища.

Згідно твердження Ю. Злобін **екологічна культура є внутрішньою суттю людини та соціуму, що є «в середині нас й проявляється у певних діяннях щодо природи»** [9]. Сучасна епоха характеризується значною дисгармонією **між зовнішньою культурою, яка проявляється у здатності людини створювати видатні твори мистецтва та прогресивні технології, та внутрішньою культурою особистості, криза якої призвела до глобальної екологічної кризи**.

Екологічна культура виступає важливим регулюючим механізмом екологічної безпеки, спрямованим **на гармонізацію відносин між суспільством і природою**. Як влучно зазначає **О. Салтовський, екологічна культура є своєрідним «кодексом поведінки»,** що служить основою екологічної діяльності та поведінки, включаючи культурні традиції, високоморальні почуття та ставлення людини до навколишнього природного середовища [10].

Отже, екологічна культура не є другорядним або неважливим аспектом для існування людства; вона виступає функціональною основою, що забезпечує доцільне та ефективне природокористування.

Як зазначає М. Калініков, **« екологічну культуру слід розглядати як певний ідеал, новий тип культури, основу якого можуть скласти екологічно орієнтоване мислення та гуманістичний світогляд, які органічно включають етичний ідеал прагнення до гармонійного розвитку людини, суспільства і природи, а також глибоке усвідомлення самоцінності та взаємозалежності природного і соціального середовища»** [11].

Натомість В. Даниленкова екологічну культуру розуміє як **«насамперед задану вимогу до екологічної підготовки»**. У своїх дослідженнях **А. Рябов екологічну культуру трактує як «усвідомлену здатність і готовність до продуктивної екологічної діяльності, спрямовану на поліпшення стану навколишнього природного середовища в процесі діагностики, рішення та попередження виникнення екологічних проблем»**. А «екологічна компетенція» у його розумінні - це **«вимога до освітньої підготовки в області екологічної діяльності у зв'язку із зростаючим впливом людини в оптимальний потік природних процесів, спрямованої на виявлення, рішення та профілактику проблем екологічного характеру»** [11].

В. Томаков описує екологічну культуру, як характеристику особистості, що виражається в єдності її теоретичних знань, практичної підготовки, можливості і готовності реалізувати всі види своєї професійної діяльності, які задовольняють певні вимоги

виробництва та охорони праці, забезпечують необхідний рівень здоров'я, безпеку життєдіяльності людини і екологічну безпеку середовища життя [12].

На думку І. Зверева, Т. Юркової екологічна культура окреслює наявність у людини певних знань та поглядів, готовність до діяльності, а також її практичних дій, які координуються з вимогами бережливого відношення до природи і повинні відштовхуватись від знань про організацію, енергетику та функціонування біосфери, взаємозв'язок суспільства й людини, як окремої його частини, з навколишнім світом, про ціннісні екологічні орієнтації, систему норм і правил ставлення до природи, вміння та навички щодо її вивчення та збереження [13].

З висновків Г. Білявського, І. Зверева, А. Захлебного, І. Суравегіної, Г. Платонова, Г. Пустовіта та ін., екологічна культура, поряд з іншими культурними формами (моральною, етичною, музичною, художньо-естетичною, культурою спілкування та життєдіяльності індивіда в соціальному середовищі тощо) є невід'ємною, а враховуючи що докільля сьгодні знаходиться в справжній екологічній кризі, основною складовою загальної культури людини. Аналізуючи ці праці, ми дійшли до висновку, що характер і направленість вчинків та діяльності особистості в навколишньому середовищі прямо пропорційна рівню сформованості її екологічної компетентності, системі цінностей та мотивам щодо збереження природного середовища як провідних складових екологічної культури [13].

Формування екологічної культури особистості залежить від рівня розвитку екологічної свідомості. Давайте детальніше розглянемо це поняття. За словами Г. Платонова, екологічна свідомість є індивідуальною або колективною (суспільною) «здатністю усвідомлювати нерозривний зв'язок кожної окремої людини та всього людства з цілісністю і відносно незмінністю природного середовища, а також усвідомленням необхідності застосування цього розуміння в практичній діяльності. Це включає вміння і звичку діяти стосовно природи так, щоб не порушувати природні зв'язки та круговорот, сприяючи їх покращенню для добробуту нинішнього та майбутніх поколінь» [12].

У своєму дослідженні Д. Отич [13] наголошує, що проблема сутності екологічної самосвідомості індивіда є перспективним і актуальним напрямом психологічних досліджень. Зокрема, психологи характеризують три значущі параметри екологічної свідомості особистості: виключеність чи включеність у природу, відношення до неї як до об'єкта чи суб'єкта та прагматичний або непрагматичний характер взаємодії з довкіллям. Завдяки цим параметрам описують психологічні особливості екологічної свідомості антропоцентричного, природоцентричного та екоцентричного типів. Описані параметри характеризують діяльність індивіда щодо природного середовища, у якій виявляється екологічна компетентність особистості. Збільшення чисельності екологічних запитів суспільства зумовлене розвитком екологічної самосвідомості та переходом від споживацького антропоцентричного її типу до творчого екоцентричного. Це свідчить що людству потрібна нова філософія життя, висока культура, як екологічна так і загальна в цілому. На даний час в усіх розвинених країнах світу екологічна культура стає невід'ємною частиною функціонального виховання населення.

Отже, що ж на сьогодні на нашу думку ховається під поняттям екологічна культура? Екологічна культура - це розуміння основ та закономірностей взаємозв'язків між природою та суспільством; емоційно-чуттєве сприйняття, кожною людиною, важливості стану навколишнього середовища; ціннісне та раціональне ставлення до природи в цілому. Вона формується в симбіозі трьох основних напрямків: екологічної свідомості, морально-естетичного і діялісно-практичного ставлення до навколишнього середовища. Також екологічна культура є багатомірним цілісним компонентом розумової і високодуховної культури особистості, що забезпечує різносторонню самореалізацію в поєднанні з осмисленням та розв'язанням існуючих та нових екологічних загроз. Узагальнюючи можна сказати, що екологічна культура - це процес і результат утворення екологічної свідомості на рівні особистісних якостей, що показує справжню єдність між сукупністю знань, уявлень про природний світ, емоційно-почуттєвого і ціннісного ставлення до нього (внутрішня культурна складова) і відповідних умінь, навичок, потреб взаємодії (зовнішня культурна складова), базуючись на гармонізації взаємозв'язків у механізмі «людина-природа».

1.2. Особливості формування екологічної культури дошкільників у закладі дошкільної освіти

Початок ХХІ століття характеризується глобальною екологічною й економічною кризою, для вирішення якої не достатньо застосування лише технічних і організаційних підходів і засобів. У зв'язку з цим, постійне висвітлення цієї ситуації свідчить про те, що єдиним і дійсно правильним шляхом до розв'язання цієї проблеми - є підвищення загального рівня екологічної культури суспільства, в поєднанні з обмеженням розвитку матеріалістичного спрямування та формуванні ціннісної сфери особистості щодо природи. У цьому контексті освіта займає визначне місце у формуванні екологічно культурної кожного індивіда, який здатний свідомо і з власної волі приймати спосіб життя відповідно до екологічних принципів та реалізовувати дії й поведінку, спрямованість яких направлена на підтримку стійкості природних біогеохімічних циклів і суспільних процесів.

В закладах дошкільної освіти екологічне виховання є важливим шаблоном у формуванні екологічного світогляду та розвитку стійкої екологічної культури. Воно допомагає зрозуміти важливості збереження навколишнього середовища та його стійкого розвитку, а також формує навички і цінності, які стануть запорукою будівництва екологічно свідомого суспільства.

Особливої важливості екологічне виховання як самостійна наукова проблема, почало набувати наприкінці ХХ ст. Сам термін «екологічне виховання» набув поширення з другої половини 70-х років ХХ ст. Саме у ці роки формується окремий напрям у педагогіці, пов'язаний з проблемами взаємозв'язку особливості з природою, формуванням її позитивного ставлення до навколишнього середовища.

Незабаром були сформовані спеціальні структури для розроблення політики в галузі екологічної освіти: лабораторія екологічної освіти Науково-дослідного Інституту змісту та методів навчання, робоча група з освіти й підготовки кадрів при Комітеті ЮНЕСКО з програм МАБ (1978), спеціальна наукова рада для координування роботи вчених з питання вироблення теоретичних основ екологічної освіти. Членами цих структур стали спеціалісти різних галузей знань, представники ЗМІ, що дало можливість охопити значну кількість категорій населення елементами природоохоронної освіти.

Подальша робота цих організацій сприяла усвідомленню того, що інформування і навіть орієнтації на шляхи виходу з кризового стану є в край недостатніми та малоефективними для вирішення глобальних екологічних проблем. Та з часом були зроблені певні підсумки, розуміння яких наштовхнуло на думку, що для початку необхідно дати людині знання, а далі навчити відповідати їй за наслідки своєї діяльності. Така позиція була офіційно зафіксована у заключному акті Хельсінкської конференції з безпеки та співробітництва в Європі у 1975 р., де наголошувалося, що ефективність будь-якої політики в галузі збереження природного середовища потребує планомірного і ретельного виховання, що передбачає усвідомлення своєї відповідальності всіма категоріями населення. Пізніше визначення змісту екологічного виховання було значно розширено. Окрім накопичення знань, формування вмінь і навичок відповідального ставлення до навколишнього середовища, було визнано за необхідне утворення ціннісного ставлення до природи, розвитку потреби взаємодії з нею та щире турботу про її стан.

В даному контексті термін «екологічне виховання» сприймається в якості, дещо відмінній від інших термінів, що визначають різноманітні

напрями виховання. Тому що лише усі **разом вони становлять єдиний комплексний процес виховання і знаходяться у відношеннях взаємного зв'язку і взаємозалежності та** слугують каталізатором формування екологічної культури, як невід'ємної частини загальної культури сучасного суспільства.

Відомий педагог **В. Сухомлинський** пропагував активне використання краснзнавчого матеріалу, пояснюючи доцільність виховання **через природу унікальною можливістю використання підсвідомого у психіці людини, а також опорою на наочність та доступність, віковими можливостями дітей.** На думку вченого, природа-багате джерело знань про навколишній світ і суспільство, емоційна основа формування наукового світогляду, морального, естетичного, трудового виховання [15].

Дослідники **В. Зєбзєєва та О. Михєєва** досліджували особливості формування екологічної субкультури дошкільників. Під нею розуміється сукупність двох образів (образ світу та образ життя), що утворює в свідомості дитини своєрідне внутрішнє ядро, яке під впливом цілеспрямованої роботи з екологічного виховання формує моральні цінності та уявлення, екологічний ідеал, емоційні переживання. Процес становлення екологічної субкультури **дітей дошкільного віку відбувається в контексті загальної субкультури дитини.** Першим її етапом визначається первинна самостійна взаємодія дитячого співтовариства з природою, пов'язана із намаганням останнього до самоствердження, самостійності у діях з об'єктами природи. Другий етап характеризується змістовим наповненням екологічної субкультури дитини. Третій, заключний етап, пов'язаний із збагаченням та розширенням екологічних практики дітей та встановленням широких контактів із екологічними практиками інших людей різних вікових категорій [17].

В. Ігнатова, підкреслюючи значущість екології для життя та здоров'я людини, увела в науковий обіг термін «еколого-валеологічна культура», під якою слід розуміти усвідомлену людиною систему дій у природі та ставлення до її об'єктів, що визначає раціональне ставлення до неї та здоров'я та визначається на основі історично сформованих ідей, прийомів екологічної та валеологічної діяльності, вироблених людством [16].

Як зазначає **С. Ніколаєва, науковою основою екологічного виховання дошкільників слугує екологія - біологічна наука про взаємовідношення організмів із середовищем їхнього існування та між собою.**

У дослідженнях **Н. Виноградової, Є. Водовозової, Т. Земцова, Я. Коменського, Л. Манєвцевої, Й. Пєсталоцці, В. Сухомлинського, Є. Тихєєвої, А. Чистякової, Н. Яришевої** природа визначається як первинний засіб ознайомлення дітей із навколишнім світом.

Н. Горопаха[17] вважає, що основними цілями екологічної освіти для дітей дошкільного віку є:

1. Формування екологічної свідомості, а саме створення у дітей уявлення про взаємозв'язок людини з природою, розуміння важливості збереження природних ресурсів та екологічної рівноваги.
2. Розвиток екологічних цінностей, а саме виховання почуття поваги до природи, зіставлення усіх живих істот як частини природного середовища, розуміння потреби в етичному ставленні до них.
3. Виховання екологічної культури, а саме розвиток навичок екологічної поведінки, вміння діяти в інтересах збереження природи, ознайомлення з простими екологічними правилами (сортування сміття, економія води та електроенергії тощо).
4. Стимулювання пізнавальної активності, а саме залучення дітей до спостережень, досліджень та експериментів, розвиток навичок систематизації отриманих знань про природу.
5. Виховання екологічної відповідальності, а саме передача дітям усвідомлення їхньої відповідальності за довкілля, мотивація до активної участі в екологічних заходах та ініціативах.

Отже саме про детальний розгляд кожної із цілей окремо піде мова далі. Стосовно першої цілі, а саме формування екологічної свідомості, ми дійшли до розуміння того, що даючи дітям загальні знання про нашу планету, про природні умови нашої країни (ґрунти, води, клімат тощо), слід пам'ятати, що природне довкілля значною мірою менш знайоме сучасній дитині, ніж предметне. Вона орієнтується в природничому середовищі лише з допомогою дорослого. Енергійність природного довкілля цікавить, але його причинно-наслідкові зв'язки з особистим буттям дитина не може визначити самостійно. Щоб сформувати екологічну свідомість, необхідно починати з дітей молодшого дошкільного віку. Спостерігаючи за природними об'єктами, важливо звертати увагу малюків на їхні особливості (метелики, птахи, тварини), кольорову різноманітність (квіти, осінні листя, захід сонця) та на зв'язок цих об'єктів з людиною. Молодші дошкільнята чутливо реагують на красу, тому корисно навчати їх виражати свої враження через малюнки, зображуючи те, що вони бачать.

Для дітей середнього дошкільного віку важливо проводити час на природі, акцентуючи увагу на чарівності, казковості та красі навколишнього світу, а також на незвичайних, загадкових або навіть лякаючих моментах. Під час спостережень корисно надавати дітям альбоми та олівці для малювання, щоб вони могли зобразити побачене і потім описати свої малюнки, створюючи короткі твори. Дорослі повинні мотивувати дітей уважно досліджувати, експериментувати та активно брати участь у догляді за природними куточками, такими як город чи квітник. Як зазначав В. Сухомлинський: «Добрі почуття формуються з дитинства, і людяність, доброта, лагідність та доброзичливість виникають через працю, турботу і хвилювання **про красу навколишнього світу... якщо ці почуття не виховані в дитинстві, їх не можливо розвинути в майбутньому**»[15].

Старших дошкільників слід навчати **захоплюватися природною красою в різні пори року, активно взаємодіяти з нею, милуватися нею, піклуватися про збереження навколишнього середовища та розуміти причини його забруднення.** Одним з ефективних способів взаємодії дітей з природою є використання екологічних казок. Під час створення таких казок важливо навчати дітей виражати свої думки і почуття словами, розуміти стан довкілля та показувати своє ставлення до нього. Казки, написані самими дошкільнятами, є результатом ґрунтовної виховної роботи по темах, як от «**Мої друзі-дерева**», «**Метелик-веселик**», «**Співучі комахи**» та інші подібні теми. Важливо залучати старших дошкільників до практичної діяльності, надаючи конкретну допомогу природі, **рослинам та тваринам як на території дошкільного закладу, так і в найближчому природному середовищі.** Вихователь повинен **навчати дітей усвідомлювати, що прояв турботи потребує зусиль, терпіння та знань.** Після отримання перших результатів важливо хвалити дітей і разом радіти позитивним змінам, що сталися. Спільне переживання позитивних емоцій дає дітям впевненість у своїх силах і підтримує їх бажання допомагати та берегти навколишнє середовище. Формування екологічної свідомості слід розглядати не тільки як проблему збереження природного середовища, але й як екологію індивіда, душі та культури. Тому завдання екологічного виховання слід поєднувати з іншими завданнями під час інтегрованих і комбінованих занять.

Для задоволення допитливості дітей, заохочення їх до активного пізнання навколишнього світу та розвитку навичок розуміння **зв'язків між предметами і природними явищами допомагає гра.** Гра стимулює емоційне занурення в переживання дошкільників та сприяє розширенню їхнього уявлення про світ. Під час прогулянок на свіжому повітрі корисно використовувати **екологічні ігри та** завдання на спільну тему, **наприклад, «Ліс, його збереження та охорона».** Щоб уникнути відволікань та переключення уваги дітей на інші предмети, можна використовувати наочний матеріал, підібране художнє слово, цікаві ігрові моменти та дії.

Практична дослідницька діяльність в природних умовах відіграє важливу **роль у формуванні екологічної свідомості.** Екологічна освіта має починатися з об'єктів найближчого оточення, з якими діти стикаються щодня. Пізнання природи стане більш ефективним, якщо

діти зможуть емоційно сприймати дерева, птахів, тварин і квіти, а також усвідомлювати їхню важливість у природі. Вирішенню цієї задачі в процесі дослідження сприяє екологічний проект. Такий проект може варіюватися за тривалістю в залежності від обсягу завдань, віку та навичок дітей. Під час роботи над проектом діти можуть спостерігати, досліджувати, малювати, ліпити, гратися, слухати музику, знайомитися з літературою, складати власні казки та оповідання.

Для того щоб дошкільнята позитивно сприймали природне оточення, в навчальному закладі можна організувати свята та розваги на природничі теми, зокрема свято Дня Землі. Це свято допомагає створити загальне уявлення про екологічну рівновагу планети, її значення для людства та всіх живих істот.

Педагоги також повинні зосередитися на розвитку творчої, нестандартної особистості кожної дитини. Для цього корисно запроваджувати заняття-драматизації за творами В. Сухомлинського, що сприятиме логічному і послідовному висловлюванню думок, стимулюватиме нестандартне мислення і фантазію. Під час драматизації, застосовуючи метод екологічної емпатії, дошкільнята отримують досвід співпереживання і співчуття[15].

Вихователь повинен приділяти значну увагу екологічному вихованню **і в роботі з батьками, адже у свідомості дитини можуть сформуватися два суперечливі ставлення до одного й того ж поняття. Наприклад, педагог навчає дітей охороняти перші весняні квіти, занесені до Червоної книги, але під час прогулянки з батьками діти можуть повернутися додому з квітами, які були зірвані в лісі. Подібні протиріччя можуть негативно вплинути на почуття і поведінку дитини, затримуючи процес формування екологічної свідомості. Тому важливо, щоб педагогічний вплив з боку дошкільного закладу та сім'ї був узгодженим, що є необхідною умовою для ефективної роботи вихователя. Педагог має пояснити батькам, що дошкільний заклад є не «трампліном» перед школою, а містком між родиною та навколишнім світом, зокрема його екологічними проблемами.**

Отже, можна зробити висновок словами В. Сухомлинського: «**Природа стає виховним могутнім фактором лише тоді, коли маленька людина після трьох - чотирьох років навчання... з подивом приходить до думки: світ навколо мене став багатшим, красивішим і ця зміна світу - моя праця, це я.**»[15].

Розвиток екологічних цінностей: Виховання почуття поваги до природи, зіставлення усіх живих істот як частини природного середовища, розуміння потреби в етичному ставленні до них.

Розглядаючи питання розвитку екологічних цінностей, що стосується другої цілі, ми маємо пояснити дітям, що природа - це наш дім, а **жити у цьому домі потрібно так, щоб у ньому завжди вистачало місця всім: і пташці в небі, і звірям у лісі, і черв'ячку в землі, травичці і квітці, великому дереву і маленькій стеблині, і, звичайно ж, людині. У цьому домі завжди має панувати мир та злагода, любов і добро.** Дітями повинні бачити красу навколишньої природи, а ця краса повинна навчити їх **бачити духовне багатство, сердечність, і на основі цього** формувати прекрасні риси своєї душі. Потрібно намагатися виховати **в дитві бажання охороняти й примножувати все, чим багата рідна земля.** Як писав В. Сухомлинський: «**Дитина за своєю природою - допитливий дослідник, відкривач світу, тож нехай перед нею відкривається чудовий світ в живих фарбах, яскравих і тремтливих звуках, в казці, грі, творчості, красі**». Діти повинні чітко усвідомити цінність навколишньої природи і її надзвичайну важливість для життя кожної людини. Важливо, щоб вони розуміли, що їхня діяльність впливає на довкілля, і що екологічний стан природи залежить від кожного з нас. Поважати природу і берегти її - це надзвичайно важливо. Дошкільнята мають розуміти, як якість природних факторів - таких як земля, вода та повітря - впливає на самопочуття і здоров'я людини в цілому.

Одним з найефективніших способів формування цих уявлень є **спостереження. Спостереження - це цілеспрямоване та систематичне сприймання предметів і явищ природи під керівництвом вихователя. Спостереження можуть бути різними: за часом проведення (короткотривалі та довготривалі); за формою організації (індивідуальні, групові, колективні); за дидактичною метою (первинні, повторні, заключні)**[19].

Для виховання у дітей поваги до всього живого важливо використовувати природу як основний інструмент, адже це формує початкове розуміння поваги до інших людей, інтересу до їх життя та сприяє гуманізації суспільства. Вихователь має підібрати слова для супроводу спостережень таким чином, щоб вони сприяли розвитку екологічних цінностей. Емоційне спілкування з природою допомагає формувати у дітей позитивне ставлення до самих себе, розуміння свого місця як частини природи, де кожна жива істота є невід'ємною частиною. Ознайомлення маля з природним середовищем проходить шляхом не лише спостереження, а й **на екскурсіях, прогулянках, під час ігор і праці.** Також слід відвести значне місце **бесідам, розповідям вихователя з залученням картин, кінофільмів, читання художньої літератури.**

Формування етичного ставлення до природи є ключовим завданням екологічного виховання, яке реалізується через розвиток **співпереживання та співчуття до всіх живих істот на нашій планеті. Людина є частиною природи, проте часто саме** вона завдає шкоди навколишньому середовищу. Тому важливо розвивати у дітей активну позицію «захисника і друга» природи, що є важливою частиною виховання екологічної культури. Діти мають особливу чутливість і готовність активно брати участь у заходах, спрямованих на захист природи і допомогу тим, хто **цього потребує. Важливо** донести дошкільникам, **що люди займають дуже важливу позицію по відношенню до природного світу (наприклад, рослини зів'януть без поливу, птахи взимку можуть загинути від холоду без годівлі).** Для цього **нам слід спрямувати** усю свою енергію **на те, щоб** усі живі істоти на планеті належно розвивались і дарували радісні емоції. **(наприклад, вранішній спів птахів біля вікна буде приємно тим, хто їх підгодував взимку, а квітуча квітка на підвіконні порадує тих, хто давав їй цінну вологу поливаючи її).**

Етичне ставлення до природи є суттєвим елементом у змісті екологічної освіти. Воно пов'язує людину з природою через працю, науку, міжособистісні стосунки тощо, при цьому регулюючи поведінку людини у природному середовищі.

Розвиток екологічних цінностей дитини є важливою та необхідною умовою її особистісного розвитку, з одного боку, моральних та естетичних якостей, а з іншого - інтелектуального рівня дошкільника, відповідальності, соціальної поведінки та його свідомості в цілому. Отримані знання про навколишній природний світ повинні підкріплюватися практикуючою діяльністю та реальними прикладами для того, щоб дошкільнята бачили позитивний результат власних дій і бажали удосконалювати свої досягнення.

Отже, кожний представник юного покоління повинен усвідомлювати себе невід'ємною частиною світу природи; знати про залежність власного здоров'я, настрою, активності від стану довкілля, його розмаїття і чарівності; показувати інтерес, бажання та посильні навички щодо дій по захисту природи; розуміти **необхідність дотримання кожною людиною правил доцільного природокористування, чистоти природного середовища та заощадливо** користуватися природними багатствами. В той час **в умовах сьогодення актуальним залишається питання оволодіння дошкільників навичками етичного ставлення до тварин (С. Ніколаєва, К. Фабрі); розширення знань про сезонні зміни в житті рослин (Е. Замкінд), та живої природи в цілому.**

Дитина приходить у дитячий садок, ще з не сформованими поглядами, переконаннями, інтересами. Головними завданнями вихователів, маючи на увазі третю ціль, є те, щоб виховати у кожній дитині мислення критеріями екологічної культури, **навчити молоде покоління жити за законами природи.** За останній період розвитку людства, істотна змінився склад побутового сміття. Раніше переважно викидали органічні рештки, але

сьогодні основними складовими сміття стали пластик та інші синтетичні матеріали, такі як скло, метал, дерево, папір і елементи живлення. Кількість відходів також суттєво зростає - середньостатистична людина викидає близько 400 кілограмів сміття за рік. Щорічно в нашій країні накопичується до 50 мільярдів кубометрів сміття. Тому сортування сміття є надзвичайно важливим, оскільки воно допомагає зменшити обсяг відходів і їх негативний вплив на довкілля та здоров'я населення. Крім того, роздільний збір сміття сприяє збільшенню використання вторинної сировини, що є основою твердих побутових відходів. Нам слід пам'ятати, що поліетиленовий пакет розкладається від 10 до 20 років, вироби на основі синтетики - через 30-40 років, консервна бляшанка - сотні років, а деяким матеріалам потрібні навіть тисячі років для повного розкладання. Усе це загрожує екологічними та епідеміологічними небезпеками - забрудненню довкілля та повітря. В свою чергу, органічні відходи сприяють розмноженню хвороботворних мікроорганізмів та підвищують можливості інфекційного та паразитарного зараження. Тому як ми бачимо - сортування сміття важливе для відновлення цінних ресурсів та захисту природного середовища. Якщо сортувати сміття за певними категоріями, то можливо його повторне використання, що або зведе на 0 або помітно зменшить кількість сміття. Що в свою чергу сприяє захисту природних ресурсів та мінімізує негативний вплив на довкілля[19].

В процесі виховання екологічної культури, дітям слід простим чином пояснити важливість сортування побутових відходів, наголошуючи, що природні ресурси обмежені, і матеріалом можна забезпечити повторне використання, а не просто викидати їх. Демонструвати приклади вторинно-використовуваних матеріалів, таких як скло, пластик та папір, і пояснювати, що їх потрібно сортувати в різні контейнери для переробки в подальшому. Також не зайвим буде зазначити, що це сприяє утриманню нашої планети в чистоті та захисту тварин. Дітлахи вчаться через наслідування. Якщо в родині приділяють увагу сортуванню сміття, то дитина ймовірніше прийме такий підхід. Ще слід, через гру дозволити дітям досліджувати різноманітні матеріали та сортувати їх у іграшкові контейнери. Потрібно розпочати з пояснення основ, показавши дошкільнята різні види сміття, які потрібно сортувати (наприклад, скло, пластик, папір, органічні відходи), розташувати поруч чітко позначені контейнери для сміття, щоб діти легко розпізнавали, куди їм слід викидати той чи інший вид побутових відходів. Такий тип занять має допомогти юному поколінню зрозуміти важливість сортування сміття та сприяти формуванню навичок екологічно відповідальної поведінки.

Ні для кого не є секретом, що енергозбереження разом з раціональним використання природних ресурсів - це подвійна вигода. Бережливе ставлення до важливих для нас ресурсів, таких як вода, електроенергія та газ, не лише допомагають нам зекономити кошти, а також природі - зберегти ресурси для майбутніх поколінь. Знайомлячись з питання енергозбереження в ранньому віці, дошкільнята розвивають навички, які знадобляться їм в повсякденному житті. Відтак вони стають відповідальними особистостями, які мають навички свідомо впливати на оточуюче нас довкілля. Природні ресурси чи маленькі серед них: вода, повітря, ґрунт, корисні копалини, рослини, тварини і сонячна енергія. Деякі природні ресурси, частково і ґрунт, мають властивість відновлюватися, але на жаль є корисні копалини та ті рослини і тварини, які зникли і відновитися більше не можуть. Тому саме зараз перед людством гостро постало питання ощадливого використання доступних нам природних ресурсів, адже деякі з невідновлювальних корисних копалин ще мають деякі запаси та кількість їх щороку зменшується. З цього слідує що в господарстві вкрай важливе дбайливе й економне використання доступних нам природних ресурсів. Пояснення вихователем дітям важливості цього питання і ощадливого використання води й електроенергії в побуті, ми робимо свій безпосередній внесок у збереження природних ресурсів планети. Адже запаси прісної води на Землі вкрай обмежені, а для отримання електроенергії людина спалює вугілля та інші корисні копалини, запаси яких постійно зменшуються. Крім того, під час спалювання горючих корисних копалин повітря забруднюється шкідливими газами, пилом і сажею.

Для своїх побутових потреб люди використовують чимало електричної техніки: телевізор, праску, машину для прання, комп'ютер, кондиціонер, мікрохвильову піч, пилосос та інші. Кількість таких приладів щороку зростає. Кожному з цих приладів для своєї роботи потрібна електроенергія. Значна кількість електроенергії використовується для штучного освітлення приміщень. Саме тому перед вихователями постає завдання формування в дошкільнят стійкого бажання до збереження природних ресурсів. Також слід пояснити, що під час чищення зубів, воду потрібно перекивати і знову відкривати кран, під час ополіскування. А ще слід показувати книги з ілюстраціями, в яких показані цікаві факти про водні ресурси. Особливо цікаво їм буде дізнатися про солону і прісну воду на нашій планеті, і що прісної води вкрай небагато і її збереження важливе. Співпраця з батьками в цьому питанні також вкрай важлива. Можна запропонувати батькам рольову гру в ході якої дитину призначають "головною" у будинку. В процесі гри дитина стежить за вимиканням світла, за тим, щоб із крана без потреби не текла вода, щоб у магазині не купували зайвого, порівнюючи придбане зі списком покупок.

Зрозуміла та цікава пошуково-дослідницька діяльність під керівництвом дорослого відкриває широкі можливості для розвитку у дітей пізнавального інтересу до довкілля і розуміння його значення. Активна участь дітей у дослідженні природного середовища сприяє набуттю знань, умінь та навичок, які допоможуть їм у подальшому вивченні шкільних дисциплін і будуть корисні в майбутньому. Діти від природи є дослідниками, які прагнуть дізнатися більше про довкілля. Дошкільнята **можуть розуміти причини деяких простих явищ і** виконувати елементарні логічні міркування, коли завдання базуються на спостереженнях або практичній діяльності.

Внаслідок **дослідницької діяльності у дітей формуються навички пошукової роботи, посилюється інтерес до живої і неживої природи, активізується самостійна розумова діяльність. Пошуково-дослідницька діяльність веде дітей до** розв'язання проблем і приносить задоволення від самостійних «відкриттів» у світі природи. Під час дослідів діти самостійно вирішують пізнавальні завдання, використовуючи наявні знання, уміння і навички, виконуючи різноманітні перетворюючі дії.

Здатність розпізнавати нове **залежить від попереднього досвіду. Тому дослідницька** діяльність є можливою лише за наявності у дітей певних знань про природу. Вона сприяє розвитку мислення і спостережливості, допомагає усвідомлювати причинно-наслідкові зв'язки, які важко виявити лише через спостереження. Діти мають можливість самостійно висловлювати та проілюструвати свої спостереження. Пошуково-дослідницька діяльність виконує основні пізнавальні функції, такі як демонстрація зв'язків, які недоступні органам чуття дитини, і проникнення в суть природних явищ..

Зростаючи, малюки дізнаються більше про довкілля з розповідей дорослих, малюнків і картин, однак найкраще джерело - це власні спостереження, обстеження на дотик, смак, нюх, слух, підкріплені практичними діями з об'єктами природи та експериментами. Створити в дошкільному закладі розвивальний життєвий простір означає забезпечити сукупність умов, атмосферу, як найсприятливішу для прогресивного розвитку свідомості та поведінки дошкільника.

Важливою умовою позитивного відгуку дітей у навчанні є матеріальна база садочка, зокрема групи. Оснащення дослідів технічними приладами, естетичними ілюстраціями живої та неживої природи, подача нового матеріалу з використанням доступних для дітей наочних методів - значно полегшують пошуково-дослідницьку діяльність дітей. Звичайно і педагогічна винахідливість у створенні макетів, демонстраційних матеріалів теж є невід'ємною частиною при створенні умов експериментально - дослідницької роботи з дітьми.

Для забезпечення умов пошуково-дослідницької діяльності дошкільників важливим є створення дослідницького осередку та куточка природи, де діти практично досліджують явища природи, їх властивості, властивості речовин, бачать і розуміють причинно-наслідкові зв'язки, яскравіше відчують красу природних явищ. У групі є необхідними матеріали **для проведення дослідів у природі: скляний посуд (склянки, пробірки,**

мензурки, банки); пластиковий посуд різний за формою, величиною, прозорістю (чашки, ліжки, поливалки); дрібні матеріали (гвинтики, гудзики, гайки, палички, соломинки тощо); прилади (термометри, ваги, годинники, компаси, лупи); ліхтарики, люстерка, сита, ложки, лопатки, магніти, губки; фільтри, дощечки, пластини, целофан, наждачний папір; різноманітні речовини.

Успіх формування екологічної відповідальності у дошкільнят значною мірою залежить від того, як зміст знань про складний і різноманітний світ природи буде представлений дітям. Дошкільнят можна ознайомлювати з будь-якою сферою дійсності, якщо об'єкти та зв'язки між ними подані наочно та є можливість інтегрувати їх у практичну діяльність дитини.

При виборі змісту та обсягу інформації потрібно враховувати особливості інтелектуального розвитку та мислення дітей, для яких характерні дієвість і образність. Система знань повинна бути у формі уявлень, а не абстрактних понять. Зміст навчання має ускладнюватися не через збільшення кількості фактів, а шляхом встановлення зв'язків і залежностей між об'єктами та явищами дійсності.

Підбивши підсумки можна сказати, що екологічні проблеми сьогодення стають все більш кричущими і мають глобальний характер. Ця ситуація показує, що питання екологічного виховання набуває особливої уваги. Тому на сьогодні основним завданням яке стоїть перед природознавчою освітою в дошкільному закладі є виховання цілісного суспільства, де кожен його представник володіє відповідальним ставленням до навколишнього середовища. Розкриття дітям різнобічної цінності природи, як джерела матеріальних і духовних сил суспільства є один із головних аспектів їх розвитку та формування у них екологічно компетентної особистості, здатної вільно орієнтуватися у природоохоронних питаннях. В свою чергу, суспільство наповнене екологічно освіченими людьми, накопичуватиме та трансформуватиме свої знання в цілу екологічну культуру, яка уже навіть на теперішній момент займає одне з важливих місць в загальнолюдській культурній спадщині.

1.3. Засоби формування екологічної культури дітей дошкільного віку.

Вивчення навколишнього середовища для дошкільнят полягає у формуванні їх екологічної культури, що обов'язково включає в себе знання про світ природи, про взаємозв'язки з ним та способи його збереження; почуття етичного та естетичного характеру; інтерес до природи і проблем її охорони; роботу по збереженню і поліпшенню природного середовища; навички поведінки культурного плану, а також мотиви, що спонукають до дотримання норм поведінки в навколишньому середовищі. У наукових виданнях, як ми вже згадували, присутні різноманітні тлумачення поняття «екологічна культура», розглянуті в різних аспектах. Одним серед розглянутих визначень екологічна культура описується, як здатність людей користуватися своїми екологічними знаннями і вміннями в практичному житті. В руслі цієї ідеї на думку Г. Воробей, екологічна культура виступає як сукупність досвіду взаємодії людини з природним середовищем, що забезпечує виживання і розвиток людини[20].

У науковій літературі зазвичай визначають двополярність в системі екологічної культури: матеріальну (всі форми взаємодії суспільства з природою і результати цієї взаємодії) і духовну (екологічні знання, вміння, переконання, навички) її складову. Ефективність формування екологічної культури дітей дошкільного віку має найбільшу залежність від середовища, в якому дитина перебуває. С. Васильєва, Н. Кудикіна, А. Пасічник, О. Проскура та ін. надають особливого значення облаштованим куточкам природи, що дозволяють розвивати і підтримувати сталий інтерес дітям до об'єктів і явищ природного походження, стимулювати спостереження за природними змінами, поведінкою тварин та розвитком рослин; розуміти взаємозв'язки між явищами живої і неживої природи; спонукати формування уявлень про людський вплив на природний світ, виховувати бережливе ставлення до навколишнього середовища. Слід вважати, що в широкому розумінні еколого-розвивальне середовище - це єдність 4-х компонентів, а саме: природного, предметного, соціального та середовища внутрішнього «Я». Це середовище здатне забезпечити набуття дитиною досвіду контакту з природним оточенням та спілкування з дорослими, серед яких вкрай важливе місце займають як батьки, так і педагоги[20].

У своїх дослідженнях А. Богуш та Н. Гавриш наголошують на тому, що у ЗДО має бути створено тематичний розвивальний простір, який має сприяти запровадженню активного перебування дошкільнят у природному середовищі завдяки якому можна організувати різні види активності: навчально-пізнавальну, ігрову, продуктивну, мовленнєвокомунікативну. Також на їхню думку, основними компонентами розвивального середовища екологічного змісту є: 1. куточок природи; 2. лабораторія (створюється для розвитку пізнавального інтересу в дітей та інтересу до дослідницької діяльності, сприяє формуванню наукового світогляду); 3. екологічна стежка; 4. бібліотека (куточок, в якому зібрані різноманітні книги, енциклопедії про природу); 5. музей (куточок з колекціями різних природних матеріалів); 6. територія дошкільного закладу (сад, город, квітники, екологічні об'єкти) [20].

У своїй монографії Т. Жаровецька підкреслює, що основою екологічного виховання у дошкільному віці є засвоєння дітьми системи знань про важливість рослин і тварин для природи та людського життя загалом. Педагог, знайомлячи дітей з об'єктами або явищами природи, має головне завдання - пояснити особливе значення кожного природного елемента. Ці знання формують у дітей розуміння того, що в природі немає нічого зайвого, що можна було б безболісно знищити. Оволодіння практичними вміннями, навичками раціонального природокористування та знання основних правил поведінки в природі є запорукою вміння оцінювати природний стан, передбачати можливі наслідки своїх дій та дій інших, і не допускати негативного впливу на навколишнє середовище.

Крім того, слід розвивати у дітей бажання спілкуватися з природою і прагнення до її глибшого пізнання. Значна увага повинна приділятися діяльності, спрямованій на покращення навколишнього природного середовища: догляд за живими елементами куточка природи, рослинами на території дошкільного закладу, приваблювання птахів і комах на ігровий майданчик. Важливо також включати дітей у спільну з дорослими діяльність у сфері охорони природи, навчати їх методів збереження чистоти повітря, водойм, ґрунту та раціонального використання природних ресурсів.

Беручи до уваги постійні зміни в навколишньому середовищі, екологічна освіта для дітей дошкільного віку не зупиняється в розвитку та розширює свої засоби для застосування все нових методів та принципів. Поступова поява нових технологій та інтерактивних методів, допомагають дітям краще збагнути екологічні проблеми та розвивати навички сталого економічно-збережувального способу життя. Важливо, щоб екологічна освіта мала постійний та системний характер, що пов'язує різноманітні аспекти життя малюків і гармонійно влітається у всі сфери їхньої активності та стає невід'ємною складовою їх правильної соціалізації. Такий підхід дає можливість формувати стійкі екологічні цінності та практики, які займають місце опори для подальшого сталого суспільного розвитку в якому збереження навколишнього природного середовища буде відігравати роль культурного надбання.

Сутність екологічного виховання заключається у передачі знань екологічного спрямування з метою їх трансформації у ставлення дитини до природного середовища, яке проявляється її у поведінці. В умовах ЗДО екологічним вихованням безпосередньо займаються вихователі. Робота з екологічного виховання в умовах дошкільного закладу базується на трьох напрямках, які в своїй праці описувала Т. Бастркова, а саме [21]:

1) інтелектуальний (розвиток екологічних знань та формування вміннє проводити аналіз власного ставлення до природи, робити висновки

щодо конструктивної взаємодії з навколишнім середовищем);

2) персональний (формування відповідального мотиваційного ставлення до природи, усвідомлення важливості збереження природи та її ресурсів);

3) внутрішня готовність (бажання, намір, необхідність через вчинки реалізувати свою природоохоронну діяльність).

Саме тому в умовах **екологічного виховання в ЗДО освітній процес необхідно організувати так, щоб він** був стимулом формування обов'язкової взаємодії дитини з природою та розвивав її зацікавленість до світу природи в цілому. Також Т. Бастракова стверджує, що процеси реалізації екологічного виховання необхідно вирішити наступні завдання: **1) виховання гуманістичного ставлення до природного довкілля та явищ природи; 2) розвиток відповідної системи екологічних знань та уявлень про явища природи; 3) формування навичок бачити та визначати красу в природі; 4) розвиток бажань і вмінь милуватися красою природи, помічати її у всіх речах.** В процесі виконання вихователем цих завдань діти активно спілкуються з оточуючим їх природним світом. **Екологічне виховання в умовах заклад дошкільної освіти повинно бути систематичним процесом спрямованим на розвиток культури поведінки у довкіллі.** Під час впровадження екологічного виховання дошкільнят головне завдання вихователя - це допомогти дітям **розібратися, визначитися у різноманітності об'єктів і явищ, які існують в оточуючому нас природному світі, а також зацікавити малюк до більш глибокого пізнання та допомогти відчути духовну велич живої природи. Результат формування екологічної культури дошкільнят в умовах закладу дошкільної освіти маю залежність не лише від власне освітнього процесу, але й від еколого-розвивального середовища.** Це точка зору знаходить своє підтвердження у науковій статті Д. Савицької та О. Сорочинської [22]. Проаналізувавши **праці С. Васильєва, Н. Кудикіна, А. Пасічник, О. Проскура** науковці прийшли до висновку, **що важливе місце у формуванні екологічних знань та розвитку екологічного виховання займають об'єднані осередки природничого напрямлення. Ці осередки дають можливість не лише розширювати знання дітей, але й розвивати та постійно підтримувати цікавість юного покоління до різних об'єктів і явищ** природного походження. Завдяки цим природним куточкам у дітей з'являється зацікавленість спостерігати за природними змінами, поведінкою тварин та розвитком рослин. Також **за допомогою цих осередків малюки розуміють зв'язки між явищами живої і неживої природи.** І ще це дає можливість дитині усвідомити **вплив людини на природу та величину шкоди яку вона може нанести природному довкіллю.**

Згідно наукових поглядів А. Богуш, Н. Гавриш [23], для ефективного екологічного виховання у закладі дошкільної освіти також повинен бути організований розвивальний простір. Метою такого простору є сприяння розгортанню активної діяльності малюків у природному середовищі. Такі куточки природи дозволяють створити умови для таких типів діяльності як: навчальна, пізнавальна, ігрова, продуктивна, мовленнєво-комунікативна. Щоб екологічне виховання та розвиток екологічної культури дітей дошкільного віку мали значні якісні показники, як вважають Н. Джура, М. Пристайко, І. Шкодин та Л. Хом'як необхідно дотримуватися таких педагогічних умов: 1) враховувати вікові та психофізичні особливості розвитку дітей старшого дошкільного віку; 2) уважно підбирати засоби та методи екологічного виховання, застосовувати екологічні ігри та завдання природничого змісту; 3) працю в природі організувати з дотриманням санітарно-гігієнічних норм [24].

Опрацьовуючи різні літературні джерела можна сказати, щодо принципів ефективного екологічного виховання, слід дотримуватися наступного:

1. Принцип зв'язку з живою природою (дошкільнятам слід пояснити і довести, що в живій природі все має тісний взаємозв'язок, а порушення цих зв'язків може призвести до значних негативних наслідків). 2. Принцип потенційної користності (діти мають усвідомити, що всі тварини, комахи, жуки, навіть, якщо вони є шкідливими видами - важливі для правильно балансування екосистеми в цілому). Кожна тварина, комаха має своє призначення та виконує позитивну, властиво лише їй, функцію. 3. Принцип різноманітності (природне довкілля маючи сильну різноманітність і всі живі істоти у довкіллі є корисними та необхідними). Дотримуючись вищезгаданий принципів екологічного виховання можна застосувати **наступні методи (методи безпосереднього ознайомлення дошкільників з природним середовищем (спостереження, гра та праця в природі)) та методи опосередкованого ознайомлення дітлахів з природою (словесні, ілюстративні). Спостереження як один із методів екологічного виховання спрямований на ознайомлення молодого покоління з певними природними компонентами, а також формуванню у дошкільників відповідних знань про природу та розвиває спостережливості.** Об'єктом спостереження можуть бути, як рослини так і тварини. У кімнаті для групових занять **рослини мають бути на видному і доступному місці.** Вихователю в свою чергу слід **приготувати всі матеріали які необхідні для догляду за рослинами. Спостереження можна застосовувати в поєднанні з іншими методами.** Вихователь розповідає своїм вихованцям, що це за рослина, яку вона має назву та **як правильно за нею доглядати, а в порівнянні її з іншими рослинами, про які діти вже знають,** буде вкрай доречним. Також вихователю слід розповісти дітям про будову рослини та її особливості. Після ознайомлення дітлахів з інформацією **про догляд за рослиною педагог показує безпосередньо на рослині, як слід протирати листочки, поливати та розпушувати землю.** Далі можна запропонувати дошкільням виконати це **самостійно: протерти листочки, полити і розпушити землю.** Також протягом певного часу малюки можуть вести спостереження за тим **як росте та змінюється рослина.**

Продовжуючи подальший погляд цієї теми слід зазначити, що **на нашу думку, результативними засобами екологічного виховання також будуть різноманітні ігри, оскільки вона відіграє ключову роль у їхньому розвитку та навчанні.** Дошкільники активно взаємодіють із навколишнім світом через гру, яка є не лише способом розваги, але й важливим інструментом для засвоєння нових знань та навичок. У контексті екологічного виховання гра набирає особливої важливості, оскільки вона дозволяє дітям дошкільного віку вивчати природу та навколишнє середовище у формі, яка є зрозумілою і цікавою для них. Через ігрову діяльність діти можуть отримувати знання про екологічні процеси, розвивати відповідальність за навколишнє середовище і формувати екологічну свідомість. Діти можуть брати участь у спеціально розроблених іграх, що імітують екологічні процеси. Наприклад, гра "Екологічний детектив" може передбачати пошуки та усунення "забруднень" у вигляді кольорових карток, що представляють різні види забруднювачів. Це допомагає дітям зрозуміти, як забруднення впливають на навколишнє середовище. Через рольові ігри, де діти грають ролі рослин, тварин або природних елементів, вони можуть краще усвідомити взаємозв'язки в природі. Наприклад, граючи в "Лісову казку", діти можуть досліджувати, як рослини та тварини взаємодіють між собою. Ігри з використанням природних матеріалів, таких як листя, камінці, гілки, можуть бути дуже корисними. Діти можуть будувати "екологічні будиночки" для "тварин", створювати "екологічні мозаїки" або використовувати природні елементи для творчих проєктів. Використання іграшок, виготовлених з екологічно чистих матеріалів, або ігрових наборів, що імітують екологічні процеси (наприклад, іграшкові комплекти для садівництва), допомагає дітям краще усвідомлювати значення екології в повсякденному житті. Гра робить навчання цікавим і захоплюючим, що підвищує мотивацію дітей до вивчення екологічних тем. **Дидактична гра, з одного боку, слугує сприйняттю всієї природної краси та вихованню емоційно ціннісного відношення до навколишнього світу, а з іншого - розширює уявлення про об'єкти і явища природи.** Саме серед практичних методів **екологічного виховання є праця в природі: догляд за клумбами, прибирання листя, годування пташок** та інше. Доцільним також буде створення проєкту «Город на підвіконні», який полягає в створенні композиції з рослин, яким дітям слід придумати назву та естетичної її оформити. **Для цього**

можна посадити просо, цибулю, чи жито і в процесі розвитку рослини створювати **картинки-ілюстрації з усіма стадіями її розвитку**. Під час активного росту рослин дошкільнят слід **залучати доглядати за ними: поливати, обрізати поживклі листочки та інше**. Основними **цілями такого проєкту є виховання у дітей бережливого ставлення до навколишнього середовища, поваги до праці на землі, усвідомлення дітьми необхідності розвивати екосистему та розуміння важливості рослин в житті планети**. До опосередкованого методу, а саме ілюстрацій **можна віднести показ картинок щодо поведінки у природі**. До прикладу, **малюкам можна показати до чого призводить неправильне поводження з вогнем та наслідки лісових пожеж**. **Словесні методи (розповідь, бесіда, читання художнього твору) слід використовувати для донесення до дітей нової інформації про природу, сільськогосподарські роботи у полі, про різні явища природи**. В процесі екологічного виховання основними організаційними формами є: **заняття екологічного направлення, екскурсії, цільові та повсякденні прогулянки**. Для дітей старшого дошкільного віку з екологічного виховання можна використовувати такі теми занять: «Допоможемо птахам взимку», «Догляд за кімнатними рослинами», «Спостереження та робота у куточку природи», «Не лови метеликів», «Без сміття», «Секрети Землі», «Єдине ціле живої та неживої природи», «Збережемо планету», «Сортування сміття», «Світ без пластику», «Природні ресурси».

Звертаючись до слів видатного педагога К. Ушинського, варто зазначити, що фізіологічні та психологічні особливості дітей дошкільного віку не дозволяють перевантажувати їхню когнітивну сферу. Ушинський підкреслював, що дитина цього віку «мислить образами, формами, фарбами, звуками», і тому систематизація та усвідомлення знань у неї відбувається на основі певних образів. Чим яскравіший цей образ, тим сильніше він впливає на емоційну сферу дитини, що забезпечує міцне запам'ятовування отриманої інформації[3].

Казки є потужним інструментом для поєднання яскравих образів з пізнавальною інформацією. **Відомі вітчизняні педагоги, такі як К. Ушинський, Є. Фльорина, С. Русова, В. Сухомлинський та інші, відзначали важливість казок у вихованні та розвитку особистості дитини**. Науковці довели, **що через емоційну взаємодію з образами діти засвоюють певні знання й уявлення, формують конкретні судження та роблять особистісні висновки**. Образність казки сприяє формуванню перших синкретичних уявлень про об'єкти та явища, які в ній представлені. **Використання казок в екологічному вихованні дітей дошкільного віку** є предметом дослідження багатьох сучасних науковців, серед яких Г. Беленька, Н. Горобаха, Н. Лисенко, З. Плохій, Н. Рижова та інші. Водночас такі дослідники, як О. Амацьєва, В. Андросова, Е. Берн, Н. Виноградова, Е. Гарднер, Л. Гурович, О. Запорожець, Т. Зінкевич-Євстигнєєва, Г. Леушина, О. Петрова, Д. Соколов, О. Соловійова, Л. Стрелкова, Л. Фесюкова, Е. Фромм, Н. Циванюк та інші, вважають, **що казковий світ, сповнений чудес, таємниць і чарівності, завжди привертає увагу дітей**. Малюки з радістю поринають у світ уяви, активно фантазують, і цей процес значно сприяє їхньому розвитку, зокрема в контексті екологічного виховання. Екологічною, зазвичай, мають на увазі **казку з природничим змістом, яку можна аналізувати із природоохоронним сприйняттям**. Для цього годиться чимало фольклорних чи авторських творів. Як відомо діти люблять слухати одну й ту ж саму розповідь декілька разів. Практично значна більшість казок можуть бути «екологічними». Маленька дитина активно прагне дізнатися про навколишній світ, але ще не здатна зосереджуватися надовго і сприймати складну навчальну інформацію. Тому для ефективного навчання необхідні спеціальні методи, які відповідають її віковим особливостям. Одним з таких методів є казка. Казка - це доступна та приваблива форма, що допомагає розкрити взаємозв'язки в природному світі. Завдяки захоплюючому сюжету казки дитина легше засвоює складні аспекти взаємодії живих організмів і неживої природи. Казка завжди викликає великий інтерес у дошкільників, які мріють, щоб рослини і тварини могли спілкуватися між собою та з ними. Екологічні казки навчають дітей жити за законами природи, формують відповідальне ставлення до всього живого, спонукають до добрих вчинків і розвивають природну допитливість. Казки заглиблюють дітей у розуміння причинно-наслідкових зв'язків у природі, відображають взаємозалежності природних явищ[25]. Роль казок у вихованні дошкільників досліджувалася багатьма науковцями. Особливо вагомий внесок у розробку цього питання зробили К. Ушинський та В. Сухомлинський, які підкреслювали важливість використання казок у формуванні ціннісних орієнтирів у дітей, зокрема в екологічному вихованні. Ефективність застосування казок у навчальному процесі доводять праці таких дослідників, як О. Амацьєва, В. Андросова, Н. Виноградова, Е. Гарднер, Л. Гурович, О. Запорожець, Т. Зінкевич-Євстигнєєва, Г. Леушина, О. Петрова, Д. Соколов, О. Соловійова, Л. Стрелкова, Л. Фесюкова та інші. Вони вказують на те, що казковий світ, сповнений чудес і таємниць, приваблює дітей, які з радістю поринають у світ уяви та активно взаємодіють із ним. Казки не лише розвивають творчі здібності дітей, але й формують у них екологічну свідомість.

Сучасні дослідники, серед яких Г. Беленька, Н. Горобаха, Т. Конохова, Н. Лисенко, З. Плохій, Н. Рижова та інші, зосереджують увагу на аспектах використання казок, зокрема авторських, в екологічному вихованні дошкільників. Вони досліджують, як казкові образи та сюжети сприяють формуванню у дітей позитивного ставлення до природи, розумінню її цінності та важливості збереження довкілля[31].

Відомо, що казка є потужним інструментом формування екологічної свідомості дітей, завдяки своїй образності та емоційному впливу, що забезпечує міцність засвоєння знань і спонукає до екологічно відповідальної поведінки. Науковці відзначають, що дошкільники, особливо старшого віку, здатні розрізняти фантастичні елементи казок від реальності. Дитина мислить через образи, форми, кольори та звуки, тому яскраві образи казки мають сильний вплив на її почуття, що сприяє кращому запам'ятовуванню інформації. Казка як джерело таких яскравих образів допомагає дитині пізнавати навколишній світ і розкривати його таємниці. Таким чином, завдяки емоційній взаємодії з казковими образами, діти засвоюють природничі знання, формують конкретні судження і власні умовиводи, що сприяє формуванню початкових уявлень про природні об'єкти та явища.

На думку Н. Вапняк та А. Божко, казки природознавчого змісту мають особливе значення в екологічному вихованні дошкільників, оскільки вони виконують важливу освітню функцію. Такі казки допомагають **формувати у дітей реалістичні уявлення про різноманітні об'єкти та явища природи, розуміння потреб живих організмів**, а також усвідомлення зв'язків і залежностей у природному середовищі. Це відбувається через багатоступеневу ієрархічну послідовність та єдність поданого матеріалу.

Казки природознавчого змісту забезпечують інтеграцію раціонального та емоційного в процесі пізнання, що сприяє більш глибокому розумінню дітьми навколишнього світу. Вони також відповідають характеру мислення та інтересам дитини дошкільного віку, роблячи процес навчання більш цікавим і доступним. Казка стає ефективним інструментом для розвитку екологічної свідомості у дітей, формування їхнього відповідального ставлення до природи [26].

З метою виконання завдань екологічного виховання дітей дошкільного віку науковці пропонують казки наступних авторів: Г. Барвінок, В. Біанкі, Г. Беленько, Б. Грінченка, Ю. Дмитрієва, Н. Забіли, О. Іваненко, О. Лопатіної, С. Могилевської, В. Сутєєва, В. Сухомлинського, Л. Українки, К. Ушинського та ін. Водночас слід не забувати, **що казка є допоміжним засобом екологічного виховання дітей в ЗДО. Вона має сприяти закріпленню тих знань**, які дитина набуває під час занять спрямованих на **ознайомлення з природою, зокрема в природному оточенні. Тому, перш, ніж читати чи розповідати дітям казку екологічної тематики, треба обов'язково здійснити декілька подорожей в цікаві куточки природи, щоб ознайомити дітей із морфологією будовою й домівкою рослин чи тварин, які будуть траплятися в тій**

Висновки до I розділу

У першому розділі, згідно мети та завдань дослідження розглянуто формування екологічної культури дітей дошкільного віку засобами гри. Підсумовуючи можна зробити висновок, що теоретичні основи **формування екологічної культури у дітей дошкільного віку** включають ключові поняття, такі як «екологічна компетентність» полягає у здатності застосовувати екологічні знання на практиці, приймати відповідальні рішення у взаємодії з природним середовищем і діяти відповідно до екологічних принципів. Це, у свою чергу, сприяє формуванню «екологічного світогляду», який передбачає усвідомлення свого місця в природі і розуміння взаємозв'язку між людською діяльністю та станом довкілля. Такий світогляд стимулює розвиток «екологічної поведінки» та «екологічних звичок», тобто системи дій, спрямованих на збереження і поліпшення стану навколишнього середовища, зменшення негативного впливу на природу та раціональне використання природних ресурсів. Цей комплексний підхід сприяє формуванню стійкого і свідомого ставлення до природи та навколишнього середовища загалом.

Доведено, що важливу роль у формуванні екологічної культури відіграє гра, яка є ефективним і доступним інструментом для формування екологічної культури серед дітей дошкільного віку. Через гру діти освоюють екологічні поняття та набувають навичок, таких як сортування сміття, економія води тощо. Участь у простих екологічних проєктах, наприклад, висадка рослин і догляд за ними, допомагає дітям усвідомити важливість турботи про природу. Також важливо використовувати казки, оповідання, вірші на екологічну тематику, які сприяють формуванню екологічних уявлень та цінностей.

Методичний підхід до використання ігор у формуванні екологічної культури включає розробку і впровадження спеціальних ігрових методик, які відповідають віковим особливостям дітей дошкільного віку. Методика має враховувати інтереси дітей, використовувати різноманітні форми ігрової діяльності, такі як екологічні проєкти, рольові ігри, екскурсії та спостереження за природою. Важливо, щоб ігрова діяльність була інтегрованою частиною навчально-виховного процесу, сприяючи систематичному та послідовному розвитку екологічної свідомості та поведінки дітей.

Узагальнюючи проведені дослідження, можна стверджувати, що формування екологічної культури у дітей дошкільного віку є ключовим етапом у вихованні відповідального ставлення до навколишнього середовища. Основні теоретичні поняття, такі як екологічна свідомість, компетентність і поведінка, закладають фундамент для розвитку всебічно розвинутої та екологічно свідомої особистості. Гра, як основний інструмент навчання в цьому віці, відіграє вирішальну роль, сприяючи легкому засвоєнню екологічних знань та навичок. Ефективне використання ігрових методик дозволяє зробити процес виховання природним, цікавим і результативним, закладаючи основи екологічної культури, яка буде супроводжувати дитину протягом усього життя.

Окрім зазначеного, важливо також підкреслити, що формування екологічної культури у дітей дошкільного віку не лише сприяє їхньому особистісному розвитку, а й є інвестицією в майбутнє нашої планети. Виховуючи екологічно свідоме покоління, ми закладаємо основи для сталого розвитку суспільства, яке здатне вирішувати сучасні екологічні проблеми та запобігати новим.

Залучення дітей до пізнання природи та виховання відповідального ставлення до неї допомагає формувати не лише окремі навички, але й цілісну систему цінностей, що сприятиме гармонійному співіснуванню людини і природи. Таким чином, екологічна культура стає не просто складовою навчально-виховного процесу, а невід'ємною частиною становлення особистості, здатної робити позитивний внесок у збереження довкілля для майбутніх поколінь.

РОЗДІЛ II. **ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ** ЗАСОБАМИ ГРИ В СУЧАСНОМУ ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

2.1. Організація та зміст **роботи з формування екологічної культури** дітей дошкільного віку засобами гри.

Формування екологічної культури у дітей дошкільного віку є важливим і актуальним питанням, яке впливає як на наше сьогодення, так і на майбутнє планети в цілому. Природа для малюків є не тільки джерелом знань, але й джерелом позитивних емоцій, які залишаються з ними на все життя. Найефективніше діти пізнають навколишній світ через гру, тому ігрова діяльність є оптимальним методом для досягнення ними цінності природи та поваги до неї. Гра, перш за все - є невичерпним джерелом емоційних і чуттєвих переживань. Вона має чимало важливих переваг, особливо в плані пізнання дітьми природи.

Метою констатувального експерименту було визначення рівня екологічної культури дітей старшого дошкільного віку в ДНЗ No 47 «Горобинка» Кропивницької міської ради (25 дітей).

Задля оцінки екологічної культури, ми використали серію завдань та **здійснено оцінювання за допомогою бально-рівневої системи. Процес дослідження рівня екологічної культури старшого дошкільного віку включав такі завдання: 1.** Обговорення екологічних ситуацій. Дітям було запропоновано обговорити ситуацію «Сміття і забруднення». Після опису ситуації вихователем, діти повинні були відповісти на питання висловлюючи свої думки: Як правильно сортувати сміття? Що робити з відходами, щоб вони не забруднювали навколишнє середовище? Та ситуацію «Забруднення води». Прослухавши опис вихователя, відповісти на питання: Які дії людини призводять до забруднення річок і озер? Як можна допомогти очистити воду?

Критерії оцінювання:

Знання та розуміння екологічних проблем: 3 бали - Діти демонструють глибоке розуміння проблем, наводять конкретні приклади і пропонують ефективні рішення. 2 бали - Діти мають основні знання про екологічні проблеми, але їх рішення можуть бути поверхневими. 1 бал - Діти мають поверхнєве розуміння проблем, їх пропозиції є недостатньо обґрунтованими.

Використання екологічної термінології: 3 бали - Використання точних термінів і понять. 2 бали - Обмежене використання термінології, іноді некоректне. 1 бал - Відсутність екологічної термінології.

2. Екологічні ігри. Дітям були запропоновані ігри «Посортуй сміття» та «Екологічний світлофор», які допомогли їм розвинути навички відповідального ставлення до природи.

Критерії оцінювання:

Вміння правильно виконувати завдання: 3 бали - Діти впевнено виконують всі завдання, демонструючи глибоке розуміння екологічних принципів. 2 бали - Діти виконують завдання з деякими помилками, але загалом мають правильне уявлення про екологічні принципи. 1 бал - Діти мають труднощі у виконанні завдань і демонструють недостатнє розуміння екологічних принципів.

3. Рольові ігри з екологічною темою. Дітям було запропоновано зіграти в гру «Захист парку»: Діти грають роль працівників парку, які повинні вирішити, як очистити територію від сміття і забезпечити її охорону.

Критерії оцінювання:

Реалістичність ігрових рішень: 3 бали - Діти пропонують реалістичні і ефективні стратегії для захисту парку. 2 бали - Стратегії є частково

реалістичними і можуть вимагати уточнень. 1 бал - Діти пропонують малореалістичні або неправдиві рішення.

Відповідно до критеріїв та показників нами були виділені наступні рівні сформованості екологічної культури дітей старшого дошкільного віку. Високий рівень:

Діти мають глибоке розуміння екологічних проблем і способів їх вирішення. Вони можуть детально пояснити, як і чому важливо сортувати сміття, очищати воду і які дії людини призводять до забруднення середовища. Їх відповіді на питання є точними і обґрунтованими.

Діти впевнено і правильно використовують екологічну термінологію. Вони знають і можуть застосовувати терміни, такі як "переробка", "екологічний слід", "забруднення", "вторинна сировина" і інші, у відповідних контекстах.

Діти успішно виконують завдання в іграх, таких як «Посортуй сміття» і «Екологічний світлофор», демонструючи високий рівень розуміння екологічних принципів і уміння застосовувати їх на практиці.

Діти активно беруть участь у рольових іграх, таких як «Захист парку», пропонують та реалізують ефективні стратегії для очищення і охорони території. Вони проявляють ініціативу та творчий підхід до вирішення екологічних завдань.

Середній рівень:

Діти мають загальне розуміння екологічних проблем і їх вирішення. Вони можуть навести основні приклади і прості рішення, але їх відповіді можуть бути поверхневими або неповними.

Діти використовують екологічну термінологію, але іноді помиляються або застосовують терміни неточно. Їх знання термінів можуть бути обмеженими.

Діти виконують завдання в іграх з деякими помилками або потребують допомоги, але загалом демонструють розуміння екологічних принципів.

Діти беруть участь у рольових іграх, але їхні стратегії і рішення можуть бути загальними або потребувати додаткових вказівок. Вони можуть частково реалізовувати плани, але не завжди досягають повного розуміння завдань.

Низький рівень:

Діти мають поверхнєве або обмежене розуміння екологічних проблем. Їх відповіді часто є неточними або неадекватними, вони можуть не розуміти важливих аспектів теми.

Діти майже не використовують екологічну термінологію або використовують її неправильно. Їх знання термінів є дуже обмеженими або відсутніми.

Діти стикаються з труднощами при виконанні завдань в іграх і демонструють недостатнє розуміння екологічних принципів. Вони можуть плутати категорії або не вміти застосовувати принципи ігор.

Діти мають значні труднощі у виконанні ролі в іграх. Їхні ідеї часто є недостатньо розробленими, і вони потребують значної допомоги для реалізації завдань. Вони можуть не розуміти важливості екологічних завдань і мати обмежене розуміння охорони природи.

Ми провели з дошкільниками три завдання, а після цього підсумували бали та узгодили їх по всіх запропонованих нами критеріям.

Здійснений аналіз отриманих результатів ми висвітлили у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 Визначення рівня екологічної культури дітей старшого дошкільного віку в ДНЗ No 47 «Горобинка»

Завдання	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень
Обговорення екологічних ситуацій	5 (10%)	10 (40%)	10 (40%)
Екологічні ігри	5 (20%)	12 (48%)	8 (32%)
Рольові ігри з екологічною темою	6 (24%)	12 (48%)	7 (28%)

Задля отримання загальної оцінки, ми склали бали за завдання та висвітлили їх в діаграмі.

Рівень екологічної культури дітей в експериментальній групі

1.Обговорення екологічних ситуацій: У цьому завданні лише 10% дітей продемонстрували високий рівень розуміння екологічних проблем і здатність використовувати екологічну термінологію. Значна частина дітей (40%) досягла середнього рівня, що свідчить про певне усвідомлення проблем, але з деякими недоліками в розумінні і вживанні термінів. Ще 40% дітей показали низький рівень знання і розуміння, що вказує на необхідність підвищення ефективності навчання в цій області.

2.Екологічні ігри: Тут 20% дітей досягли високого рівня, успішно виконуючи завдання з екологічної тематики. 48% дітей показали середні результати, що свідчить про базове усвідомлення і часткове виконання завдань. 32% дітей мали низький рівень, що вказує на потребу в додаткових заняттях та підтримці для покращення їх навичок у цій сфері.

3.Рольові ігри з екологічною темою: У цьому завданні 24% дітей показали високий рівень, демонструючи хорошу здатність вирішувати екологічні проблеми через ігрові ситуації. 48% дітей досягли середнього рівня, що свідчить про загальне розуміння ролі в екологічних ситуаціях, але з деякими недоліками в реалізації ідей. 28% дітей продемонстрували низький рівень, що вказує на необхідність подальшого розвитку екологічних навичок та стимулювання більш глибокого залучення у рольові ігри.

Високий рівень екологічної культури був зафіксований у меншій частині дітей, що вказує на потребу в удосконаленні методів навчання та підвищенні інтересу до екологічних тем. Середні результати у більшості дітей свідчать про достатнє, але неповне розуміння екологічних проблем і вмінь. Низький рівень у значної частини дітей вказує на необхідність навчальних заходів, що сприятимуть покращенню знань і навичок у сфері охорони навколишнього середовища.

2.2. Використання гри як ефективного засобу формування екологічної культури дітей дошкільного віку.

Формувальний експеримент був проведений нами в ДНЗ No47 «Горобинка» Кропивницької міської ради.

Перш за все, можемо зазначити, що **граючи, діти вчаться: любити, пізнавати, берегти і множити. Пропоновані нами ігри містять цікаві факти про життя тварин і рослин, головоломки і хитромудрі питання про природу і сприяють розвитку допитливості.**

Гра, перш за все - є невичерпним джерелом емоційних і чуттєвих переживань. Вона має чимало важливих переваг, особливо в плані пізнання дітьми природи. По-перше, це найпростіший спосіб дослідження світу для малюків. Навчання стає ефективнішим, коли діти залучені до активних і цікавих інтерактивних процесів, які пропонує гра. Це підвищує їхню мотивацію до навчання та стимулює природне бажання пізнавати навколишнє середовище. Гра також сприяє розвитку навичок співпраці, комунікації та спільної діяльності, оскільки діти часто взаємодіють один з одним, навчаючись працювати разом та спільно вирішувати проблеми. Таким чином, гра є не лише способом розваги, але й потужним інструментом навчання та виховання. В результаті гри у юного покоління формуються первинні екологічні компетенції, які в подальшому розвитку стають основою їх екологічної культури.

Нами був здійснений аналіз сучасної наукової літератури та встановлено, що ігрові методи в педагогіці мають багатий історичний контекст, а про

важливість їх ролі в пізнанні основ природних явищ та збереження навколишнього середовища відзначали видатні педагоги минулого, такі як Є. Водовозова, А. Макаренко, С. Русова, Й. Песталоцці, В. Сухомлинський, Є. Тихеева та ін. Відомий педагог В. Сухомлинський вірно зазначав, що природа є «вічним джерелом думок» і позитивних емоцій для дитини. Завданням педагога є не лише за допомогою ігор знайти дітей з навколишнім середовищем, рослинним і тваринним світом, але й пропонувати нові підходи до вирішення екологічних проблем. Інший видатний педагог, А. Макаренко, підкреслював важливість гри в житті дитини, вважаючи її потужним виховним інструментом та активною формою пізнання живої і неживої природи [32].

У наукових дослідженнях є значна кількість різних підходів до класифікації та безпосередньо методів використання дитячих ігор з метою виховного процесу екологічного спрямування. До прикладу, О. Леонтьєв класифікує ігри за їх походженням, виділяючи серед них конструктивні, ситуативні, традиційні, функціональні й кордонні [37]. У вітчизняній дошкільній педагогіці існує класифікація дитячих ігор, що базується на використанні їх для стимулювання самостійності й творчості дітей у грі. Одним із перших, хто підійшов за таким принципом до використання дитячих ігор, був П. Лесгафт. На його думку, дошкільний вік - це період імітації нових вражень та їх осмислення шляхом розумового подання. Дитина в дошкільному віці прагне до відображення й осмислення вражень від навколишнього середовища, задовольняє потреби в іграх, що за змістом імітаційні, а за організацією - самостійні, без додаткової допомоги з боку дорослих. Отже, з огляду на вищезазначене, можемо констатувати, що П. Лесгафт виділив дві групи дитячих ігор: імітаційні, тобто це ігри, використання яких базуються на наслідуванні і самостійні [42].

Здійснений аналіз сучасної психолого-педагогічної літератури дав змогу виділити класифікацію дитячих ігор, розроблену дослідницею С. Новосьоловою, яка визначила основні три групи ігор за їх використанням:

1. ігри, що виникають за ініціативою дітей - це самостійні ігри де дошкільники можуть створювати власні екологічні сценарії.

2. ігри, що виникають за ініціативою дорослих: дорослі можуть організувати ігри, що навчають основам екології.

3. ігри, що беруть початок із народних традицій, що можуть виникнути за ініціативою як дорослих, так і дітей старшого дошкільного віку вони адаптовані та відображають традиційні уявлення про природу.

Заслужують на увагу й сучасні наукові доробки А. Бондаренка, Г. Григоренко, Р. Жуковської, Ю. Косенко, Н. Луцан, Т. Маркової, Д. Менджерицької, Н. Михайленко, Г. Швайко, Л. Шейко та ін., де розглянуто проблеми ігрової діяльності дітей. Відповідно до досліджень названих авторів, ігри можна використовувати за типом їх класифікації: освітні ігри, розважальні ігри, рухливі на відкритому повітрі, ігри-забави, ігри-небувальщини [42].

Тож вище згадані автори для осягнення дітьми дошкільного віку основ екологічної компетентності радять використовувати ігри за змістом: дидактичні, сюжетно-рольові, ігри-драматизації, театралізовані, спортивні.

У контексті специфіки проблеми дослідження на сучасному етапі ігрові форми діяльності які використовуються для ознайомлення дітей шкільного віку з природою детально розглянуто в працях таких авторів, як О. Білан, О. Грошовенко, Н. Лисенко, С. Ніколаєва, Ю.

Олійник, З. Плохій, Н. Рижова, Л. Согоур та ін. На їхню думку, використання гри в екологічному вихованні забезпечує ненав'язливе оволодіння нормами та правилами поведінки серед природи, дозволяє дітям освоювати екологічні норми і правила, такі як охорона навколишнього середовища, енергозбереження, правильне поводження з відходами. Допомагає засвоїти ці норми без примусу, через інтерактивний та веселий процес. Така діяльність стимулює у дітей позитивне ставлення до природи і відповідальність за її збереження. Гра дозволяє сформувати внутрішню мотивацію до екологічної поведінки, пробуджуючи інтерес і захоплення природою [44].

Відповідно до вимог і рекомендацій Міністерства освіти і науки України, формування первинних основ екологічної культури у дітей дошкільного віку має критичне значення та рік за роком цей процес стає більш ґрунтовним і досягає нових рівнів якості та обсягу. Як відомо з досліджень, що в ігровій діяльності дитина найбільше реалізує свої потреби і найповніше проявляється. Ігри дарують малюкам радість, підвищують їхній емоційний стан і сприяють усвідомленню необхідності бережливого ставлення до навколишнього середовища, формуючи таким чином екологічно відповідальну поведінку. Тому при створенні ігрових форм з екологічним акцентом важливо максимально використовувати їх можливості. Педагогам слід враховувати, що гра повинна: впливати на розвиток емоційно-чуттєвої сфери; пробуджувати позитивні емоції, переживання; ігрова ситуація має забезпечувати розуміння взаємозалежностей, що наявні в природі; підкреслювати її самоцінність і універсальність; породжувати дбайливе ставлення до всього живого, прагнення надавати посильну допомогу дорослим в опікуванні природним середовищем і засуджувати негативні вчинки, які завдають шкоди довкіллю [32].

Розглядаючи детальніше використання дидактичних ігор, які в основному орієнтовані на узагальнення та систематизацію знань, слід зазначити, що ці ігри є корисними для оцінювання рівня засвоєння дітьми знань про природу. У процесі гри дитина концентрується на правилах, вчиться слухати та відповідати, а також розмірковує, згадує і приймає рішення при виконанні завдань. Це сприяє розвитку психічних процесів, таких як увага, мислення, пам'ять та мова. Крім того, дидактичні ігри доцільно поєднувати з іншими освітніми методами [47].

О. Янківська у своїх дослідженнях довела, що використання дидактичних ігор природничого спрямування, при належній підготовці дітей та дотриманні певної системи, дозволяє формувати у них глибокі знання, систематизувати інформацію, досягати узагальнень, а також розвивати мислення і мовлення. Формування міцних знань та закріплення розуміння природних явищ і концепцій діти набувають виключно через систематичну гру. Також вона вважає, що через ігрову активність діти вчаться робити узагальнення і виявляти загальні закономірності на основі отриманих знань. На її думку використання ігор дидактичного характеру в області екологічного виховання сприяє розвитку критичного і логічного мислення, допомагаючи дітям аналізувати і синтезувати інформацію [33].

Продовжуючи розгляд цієї теми можемо зазначити, що існує велика кількість ігор, використання яких може допомогти формувати екологічні знання у дітей. Під час гри діти застосовують свої знання, які активізуються, закріплюються і стають більш стійкими. Головною умовою використання гри є зацікавленість дитини, її готовність виконувати завдання і отримувати від цього задоволення. Гра розвиває у дітей уміння уважно слухати, відповідати на питання, самостійно виконувати завдання, пригадувати і розмірковувати, а також вчить контролювати бажання говорити, коли це суперечить правилам гри. Це сприяє розвитку вольових якостей, мовлення, мислення та пам'яті.

Т. Глазкова в своїх дослідженнях описує позитивний вплив на екологічне виховання дітей саме народних ігор. Тому, що багато ігор народної тематики пов'язані з природою. Ці ігри сприяють розвитку мислення і уваги, та спрямовані на прояв дітьми добра і взаємодопомоги. Особливі можливості у вихованні екологічно правильних почуттів до природи закладені, насамперед, в іграх дидактичного спрямування. Відображаючи враження від життєвих явищ в образах гри, діти відчують естетичні і моральні почуття [50].

Р. Жуковська бачить прямий зв'язок між заняттям грою, і підсумовує, що в якості навчального етапу доцільно використовувати спеціальні ігри-заняття на екологічну тематику. Спільне дослідження С. Ніколаєвої і І. Комарової виявило, що актуальною формою привнесення сюжетно-рольової гри у процесі екологічної освіти є ігрові навчальні ситуації екологічного змісту [51].

За класифікацією С. Новоселова ігри можна поділити на три класи:

Перший клас - ігри, що виникли з ініціативи дітей. Другий клас - ігри, які виникли за ініціативи дорослих. Третій клас - традиційні та народні ігри. Серед сучасних методів **формування екологічної культури дітей дошкільного віку** ефективними є використання технології авторської казки, розробленої **Г. Беленькою та Т. Науменко, а також технології використання пейзажного живопису для формування естетичного ставлення до природи, створена все тією ж Г. Беленькою в співавторстві з О. Половіною**. Адже, на їхню думку, не від'ємною частиною навчання юного дошкільного покоління є художня творчість - малювання, ліплення та конструювання. Незважаючи на різне відображення побаченого, власних **думок, почуттів, ці види дитячої діяльності мають багато загального, а саме: можна побачити одні і ті ж теми в грі і в малюнку; по ходу ігрового сюжету діти нерідко співають, танцюють і згадують знайомі вірші**. Таким чином, **творча гра, як важливий засіб всебічного розвитку дітей, пов'язана з всіма видами їх діяльності. Цим визначається її особливе місце в педагогічному процесі дитячого саду** [56].

Для здобуття екологічних знань сучасному підростаючому поколінню **потрібні нові та сучасні ігри - кросворди, ребуси, головоломки, (ботанічного чи зоологічного змісту), які б могли моделювати творчість дітей і забезпечували умови для їх розвитку**. Такі ігри **сприяють умінню шукати залежності й закономірності які приховані, так і очевидні, що присутні в природі, класифікувати й систематизувати об'єкти живої та неживої природи, комбінувати й моделювати їх, прогнозуючи кінцевий результат** [58].

Особливу увагу, ми звернули на те **що успіх у використанні різних форм гри, залежить від таких умов, а саме, гра має бути: - доступною для дітей певної вікової категорії, а мета такою, щоб її можливо було досягнути; - базуватися на вільній творчості та самостійній діяльності дошкільників у природі:**

- обов'язково в грі має бути присутній елемент емоційності, адже вона має дарувати задоволення, пробуджувати почуття та душевні переживання від спостереження за красою природи [58].

Під час дослідження нами було підтверджено, що для виховання юного покоління в дитячому садку головною активною силою повинна виступати гра - **найважливіша самостійна діяльність, яка має велике значення для становлення індивідуальності і формування дитячого колективу**. І тому логічно, що **одним із провідних завдань дошкільного навчального закладу є формування екологічної компетентності юного покоління. Екологічне виховання здійснюється на кожному з етапів життєдіяльності дошкільника, на кожен період ставиться певна мета, завдання, добирається** відповідний комплекс ігрових занять **з огляду на вікові особливості**.

Отже, природа через призму гри для дошкільнят стає джерелом радості, дива та важливих відкриттів, що сприяє їхньому емоційному, соціальному та пізнавальному розвитку. Діти в цьому віці із задоволенням приєднуються до різних видів гри. Зображуючи різних героїв (звірів, птахів), дітлахи знайомляться з навколишнім світом природи через образи, фарби та звуки.

Для кращого розуміння можливості екологічного виховання дітей дошкільного віку за допомогою гри, ми звернули увагу на специфічність екологічної освіти різних країн світу, так як в них приділяється значна увага екологізації навчального процесу та впровадженні в нього ідей сталого розвитку. Наприклад в Японії екологічним вважається навчання «без стін» - вільне планування часу навчання та відсутність суворого графіку, а також обов'язково проведення занять на відкритому повітрі. В Сполучених Штатах Америки якісна тенденція екологічної освіти має більш технічний нахил, особливість якої - орієнтація на проблеми екології певної території, де безпосередньо живуть діти. В навчальних дошкільних закладах США впроваджують метод навчання - «робота на вулиці», де діти активно працюють з «живим» матеріалом і застосовують всі форми пам'яті. **В дитячих садках Болгарії дітлахів знайомлять із природою в процесі ігор, в їхній трудовій діяльності на присадибних ділянках** біля дошкільного закладу. У Фінляндії **екологічне дошкільне навчання розпочинається з 5 років у спеціальних Центрах природи**. Під час навчання використовуються різноманітні методи: **заохочується індивідуальна творчість дошкільнят, проводяться екскурсії на природу та обов'язково передбачені ігрові моменти, що допомагають** краще сприймати навколишнє середовище. В свою чергу, у Норвегії більшу частину часу відводять для спостережень за природними явищами у різні пори року, спостереження ведеться як на відкритому повітрі та і в приміщенні, а також додатково проводяться одноденні екскурсії[59].

Беручи до уваги вище сказане, ми вважаємо, що основним завдання вихователів - є допомога дошкільникам в усвідомленні **себе частиною великого світу природи: розумінні виняткової залежності власного здоров'я, настрою та активності від стану природи, її розмаїття і краси; прояві інтересу, бажання та застосування умінь щодо природоохоронних дій; в розумінні необхідності дотримання людиною правил природокористування, чистоти природного довкілля** та бережному використанню природних багатств. Тобто кінцевим результатом освіти екологічного спрямування у юного покоління дошкільного віку є формування сталої екологічної компетентності, а перетворення навчання в цікавий ігровий процес, допоможе дошкільнятам як найефективніше сприйняти і засвоїти цю інформацію. Яка в процесі подальшої якісної трансформації та доповнення стане особистими ціннісними якостями та проявом справжньої екологічної культури.

Саме тому звертаючи увагу на дослідження яке було нами проведено, ми змогли провести ігри з різних напрямів. Звертаючись до класифікації О. Леонтьєва в ЗДО були проведені:

Конструктивні ігри в ДНЗ No 47 «Горобинка» нами були представлені у вигляді гри, де малюки створювали прості екологічні проекти, такі як «екологічні» будиночки з картону, макети садів та «міні-садочки» з природних матеріалів. Це допомогло їм зрозуміти, як важливо дбати про навколишнє середовище.

Ситуативні ігри ми проводили використовуючи прості сценарії, де діти рятували "тварини" та "рослини" (іграшки чи малюнки) у вигаданих екологічних ситуаціях, під час «повені» та «посухи». Це допомогло їм зрозуміти основні екологічні проблеми через гру.

Традиційні ігри ми проводили включаючи прості обряди і звички, пов'язані з природою, це був догляд за «садом» та «колекціонування» природних матеріалів (камінців, листочків). Це допомогло дітям дізнатися про традиції, що пов'язані з природою.

Функціональні ігри в ДНЗ включили навчання основам екологічної поведінки, вчилися розділяти сміття за кольорами та виконували прості завдання з економії води і електрики через іграшки.

Кордонні ігри були представлені під час гри «подорож до планети, де рослин і тварин стає все менше», та «пригода у лісі, де потрібно знайти способи допомогти тваринам». Це розширило уявлення дітей про природу і важливість її захисту.

Також нами були проведені ігри, під час яких, діти імітували різні природні явища та екологічні процеси, такі як цикл води, життя рослин і тварин. Наприклад, гра «Дощик» включала імітацію дощу, який поливає рослини, або «Порятунок тварин», де діти грали у роль захисників тварин у їхньому природному середовищі. Та самостійні - в результаті яких дошкільнята самостійно проводили прості експерименти, такі як спостереження за ростом рослин при різних умовах (освітлення, вологість) та досліджували властивості води (розчинення, фільтрація). До прикладу, проводилась гра «Город на підвіконні», яка дозволила дітям самостійно вирощувати рослини, спостерігаючи за їх розвитком. Також орієнтовуючись на класифікацію С. Новосолової в ЗДО були проведені дні за ініціативою дітей темою яких був: «День у лісі», де вони самостійно визначали правила гри, відтворювали дії тварин і рослин, що допомогло їм краще зрозуміти природні процеси, також діти грали в ігри, що містять екологічний сюжет, «Допомога у догляді за садом» або «Рятівники природи», де вони виконували ролі садівників, зоологів та

природознавців; були організовані ігри-забави на тему охорони природи («збираємо сміття», «водні ресурси»), та інтелектуальні ігри, що пов'язані з розпізнаванням рослин і тварин; були проведені ігри на основі народних казок та легенд, які навчають дітей поважати природні ресурси і дбати про навколишнє середовище. Діти самостійно досліджували природні явища, створюючи власні «експерименти». Вони спостерігали, як ростуть рослини, які різні види ґрунтів впливають на їх ріст. Були присутні самостійні сюжетні ігри, у яких діти створювали власні сюжети, часто включаючи елементи природи. Вони грали в "фермерів", "лісників" та "екологів", розігруючи ситуації, що стосуються захисту природи та догляду за рослинами і тваринами. Дітей зацікавили ігри, які були запропоновані нами, і діти могли грати в них самостійно після освоєння. Вони змогли показати дітям важливість охорони навколишнього середовища. Були ігри, що показують, як правильно сортувати сміття, як економити воду або як доглядати за рослинами. Також нами були проведені ігри, що познайомили дітей з різними видами рослин і тварин, їх середовищем проживання та звичками. Наприклад діти "досліджували" різні біотопи та розгадували природні загадки. Особливу увагу ми приділили сюжетно-рольовим та сюжетно-образним іграм, які **виникають з ініціативи дітей і мають творчий характер. Наприклад, ми проводили гру « Зоопарк » та « Ветеринарна клініка » вони дозволили поглибити знання дітей про тварин і сформувати їхнє правильне ставлення до них.** На нашу думку саме в таких іграх, вбираючи певну роль, дитина усвідомлює важливість **дбайливого ставлення до тварин і рослин.** Ще одним видом нашої роботи були театралізовані екологічні ігри, такі як «Лісова галявина», «Відпочинок біля річки», «Пригода маленької крапельки» та «Сад фантазій». Ці ігри допомогли дітям краще зрозуміти і відчувати зв'язок з природою через різноманітність сюжетів та персонажів, що сприяли розвитку екологічної свідомості.

Для розширення варіації занять спрямованих на екологічно-освітній процес, ми наповнили заняття **і рухливими іграми. У них відбулися закріплення знань про живу природу, її мешканців у невимушеній ігровій формі.** Для цього ми застосували такі ігри як: «Звірі, птахи, риби», «Готуємо компот», «Чотири стихії», «Квітова галявина» та інші ігри схожого змісту.

Сприраючись на метод авторської казки, нами була розроблена "Казка про природу", яка допомогла зібрати дітей у колі і коротко розповісти про те, що сьогодні вони поринуть у казковий світ природи, далі прочитати казку, показуючи ілюстрації, що відображають ключові моменти казки та запросити дітей поділитися своїми враженнями від почутого. Після обговорення самої казки, дали дітям можливість намалювати свої улюблені моменти з казки та створити власний пейзаж з матеріалів зібраних на прогулянці.

В дошкільному закладі ми показали та відтворили. такі ігри, як: « **Мешканці річок (морів)**», « **Екологічний ланцюжок**», «**Що в них спільного чи відмінного?**», « **Коли це буває?**», « **Хто де мешкає?**», « **Хто літає, стрибає, плаває?**», «**Подорож лісовою стежкою**», « **Лікарські рослини рідного краю**», «**Людина і природа**». Перераховані вище **ігри мають глибоку пізнавально-виховну основу, вони відрізняється, проте об'єднані однією метою.** Кожна із ігор є комплексом завдань, які діти виконували за допомогою різних картинок. Завдання подавались в різноманітних формах – у вигляді моделі, малюнка та розташовувались в порядку їх ускладнення, містили вправи різної складності. **Пошук відповідей поставав перед дітьми не в абстрактній формі, а у вигляді малюнка чи написаного слова-назви, можливі відповіді не вичерпувались одним варіантом, а мали їх широку різноманітність у межах** головних понять, якими діти оволодіють безпосередньо під час гри.

Під час свого дослідження ми виявили, що **одними з найулюбленіших ігор у дітей є будівельно-конструктивні ігри з природними матеріалами,** такими як: **пісок, вода, глина, сніг, лід, листя** [39]. Хоча вони в більшості випадків мають сезонний характер, проте період нашого дослідження дав можливість повністю скористатися природним матеріалом. Через подібні ігри юне покоління максимально близько знайомиться **з властивостями природних матеріалів та способами активного їх використання. Також під час участі в будівельно-конструктивних іграх у дітей активно розвивається уява, вміння зосереджуватися, доводити до кінця розпочату** справу.

Під час проведення дослідження в ДНЗ були проведені ігри на розпізнавання видів рослин і тварин, та ігри, що демонструють вплив людської діяльності на навколишнє середовище. Так, як період проведення дослідження припав на літній, тому в ДНЗ були проведені квести на природі, де діти знаходили картки рослин і тварин, також поєднували з рухливими іграми на відкритому повітрі, що сприяють фізичній активності і включають екологічні теми, це були ігри, «переправа через річку», де діти імітували переходи через «річки», очищаючи їх від «сміття»; додатково були ігри-забави з екологічним підтекстом, такі як «збережи природу», де діти допомагали вигаданій тварині знайти чисте місце для життя; далі були ігри-небувальщини, що включали фантастичні екологічні ситуації, «подорож до планети, де потрібно врятувати флору і фауну».

Під час дослідження, ми використовували, також і дидактичні ігри, що навчають основам охорони навколишнього середовища, це були ігри на сортування сміття та ігри, що навчають економії ресурсів; також сюжетно-рольові, де діти виконували ролі, пов'язані з охороною природи, це був «екологічний детектив», який розслідував причини забруднення; ігри-драматизації та театральні постановки про важливість захисту природи та про пригоди героїв, які рятують планету від екологічних катастроф; театральні постановки на екологічні теми, де діти брали участь у сценаріях про захист природи та подорожі в природу; спортивні, що включали елементи фізичної активності і екологічні теми, «екологічні естафети». Для більш близького ознайомлення з природою, були використані дидактичних ігри з природними матеріалами, картинками (включаючи настільно-друковані ігри), іграшками, а також словесні дидактичні ігри.

Таким чином, застосування різних форм гри дозволило нам під час дослідження **налаштувати дітей на взаємодію з** природним середовищем, **навчити їх ставити себе на місце конкретного природного об'єкта,** занурюватися в його сутність, вирішувати проблемні ситуації, активно діяти й самостійно приймати важливі рішення.

2.3 Оцінка результативності дослідження (контрольний експеримент) Після проведення формуального експерименту нами був проведений контрольний експеримент для того щоб перевірити ефективність використання ігрових занять, як засобу розвитку екологічної культури дітей старшого дошкільного. Для перевірки нами були використані ті ж самі діагностичні засоби, рівні критерії та показники що і під час констатувального експерименту. В контрольному експерименті брали участь дошкільники експериментальної групи (25 дітей), де проводилась спеціальна робота. Здійснений аналіз отриманих результатів ми висвітлили у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 Визначення **рівня екологічної культури дітей старшого дошкільного віку** в ДНЗ No 47 «Горобинка»

Завдання	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень
Обговорення екологічних ситуацій	12(48%)	10(40%)	3(12%)
Екологічні ігри	14(56%)	10(40%)	1(4%)
Рольові ігри з екологічною темою	14(56%)	10(40%)	1(4%)

Задля отримання загальної оцінки, ми склали бали за завдання та висвітлили їх в діаграмі.

Рівень екологічної культури дітей в експериментальній групі.

Отже, результати показують, що рівень екологічної культури дітей покращився. **Аналіз отриманих результатів засвідчив суттєве збільшення кількості дошкільників з високим рівнем** зріс до 56%. **Значно скоротилася кількість дошкільників з низьким рівнем** екологічної культури. **Кількість дітей з середнім рівнем скоротилася на 8%**.

1.Обговорення екологічних ситуацій: Показники демонструють, що 48% дітей досягли високого рівня розуміння екологічних проблем і успішно використовують екологічну термінологію. Це вказує на добре сформовані знання і здатність застосовувати їх у практичних обговореннях.

2.Екологічні ігри: Тут 56% дітей показали високий рівень результатів, демонструючи добре засвоєння завдань та принципів екології через ігри. Низький рівень у 4% дітей.

3.Рольові ігри з екологічною темою: Найбільший відсоток дітей (56%) досяг високого рівня в рольових іграх, що підтверджує ефективність інтеграції екологічних знань у практичні ситуації. Діти успішно застосовують знання для розв'язання екологічних проблем у ігрових ситуаціях. Лише 4% дітей мають низький рівень.

Після реалізації формувального експерименту, основна мета якого полягала у розвитку екологічної культури дітей через ігрові методи, спостерігалися значні покращення в усіх аспектах навчання. Зокрема, діти стали менш залежними від допомоги вихователя, що свідчить про зростання їхньої самостійності. Дошкільники, які раніше демонстрували низький рівень екологічної культури, змогли, завдяки навідним питанням, продемонструвати покращене розуміння екологічних тем.

Різні ігрові методи, довели свою ефективність у розвитку екологічної культури дітей дошкільного віку. Завдяки цим іграм, діти значно розширили свій екологічний кругозір. Ігри сприяли тому, що дошкільники почали більш логічно і послідовно висловлювати свої думки, щодо охорони навколишнього середовища, активно використовувати екологічну термінологію.

Завдяки інтеграції екологічних тем через ігри, діти стали проявляти живий інтерес до природи. Ігрові заняття позитивно вплинули на їхні навички мислення, запам'ятовування та відтворення інформації про охорону навколишнього середовища. Ігри допомогли дошкільникам краще розуміти і усвідомлювати екологічні проблеми та ефективні способи їх вирішення. Діти стали більш свідомо ставитися до питання охорони природи і активніше брати участь у відповідних діяльностях.

Отже, ігрові методи є надзвичайно ефективним інструментом у екологічному вихованні дошкільників. Вони не тільки сприяють розширенню знань і розвитку навичок, але і формують у дітей позитивне ставлення до охорони навколишнього середовища, що є основою для формування екологічної свідомості і відповідального ставлення до природи.

Висновки до II розділу

Другий розділ присвячено особливостям **формування екологічної культури дітей дошкільного віку** засобами гри в сучасному закладі освіти.

Дослідження **формування екологічної культури дітей дошкільного віку** засобами гри було проведено в ДНЗ №

47«Горобинка»Кропивницької міської ради. У дослідженні брали участь 25 дітей старшої групи.

На констатувальному етапі дослідження було здійснено вивчення рівня сформованості екологічної культури дітей старшого дошкільного віку.

Високий рівень екологічної культури був зафіксований у меншій частині дітей, що вказує на потребу в удосконаленні методів навчання та підвищенні інтересу до екологічних тем. Середні результати у більшості дітей свідчать про достатнє, але неповне розуміння екологічних проблем і вмінь. Низький рівень у значній частині дітей показує необхідність навчальних заходів, що сприятимуть покращенню знань і навичок у сфері охорони навколишнього середовища.

Під час обговорення екологічних ситуацій лише 10% дітей продемонстрували високий рівень розуміння екологічних проблем і здатність використовувати екологічну термінологію. Значна частина дітей (40%) досягла середнього рівня, що свідчить про певне усвідомлення проблем, але з деякими недоліками в розумінні і вживанні термінів. Ще 40% дітей показали низький рівень знання і розуміння, що вказує на необхідність підвищення ефективності навчання в цій області. Екологічні ігри показали, що 20% дітей досягли високого рівня, успішно виконуючи завдання з екологічної тематики. 48% дітей показали середні результати, що свідчить про базове усвідомлення і часткове виконання завдань. 32% дітей мали низький рівень, що вказує на потребу в додаткових заняттях та підтримці для покращення їх навичок у цій сфері. Граючи в ігри з екологічною темою 24% дітей показали високий рівень, демонструючи хорошу здатність вирішувати екологічні проблеми через ігрові ситуації. 48% дітей досягли середнього рівня, що свідчить про загальне розуміння ролі в екологічних ситуаціях, але з деякими недоліками в реалізації ідей. 28% дітей продемонстрували низький рівень, що вказує на необхідність подальшого розвитку екологічних навичок та стимулювання більш глибокого залучення у рольові ігри

Для підвищення рівня екологічної культури у дітей старшого дошкільного віку було розроблено комплекс різноманітних ігор на екологічну тематику. Ці ігри використовували та поєднували в собі різні методи навчання.

Після завершення навчальної програми було проведено повторну діагностику екологічної культури дітей, аналогічну тій, що була здійснена на початковому етапі експерименту.

З'ясовано, що ігрові методи, впроваджені під час формувального експерименту, виявилися надзвичайно ефективними для розвитку екологічної культури у дітей дошкільного віку. Вони сприяли не лише покращенню екологічних знань та навичок, але й підвищенню самостійності, логічного мислення та послідовного вираження думок у дітей. Крім того, ігри стимулювали їхній інтерес до природи та позитивно вплинули на здатність розуміти та вирішувати екологічні проблеми. Високий рівень розвитку екологічної культури у дітей досяг 56% у всіх типах діяльності (екологічні та рольові ігри). Це свідчить про те, що ігрові методи ефективно сприяють засвоєнню екологічних знань і навичок. У дітей, які раніше демонстрували середній і низький рівні, спостерігалося помітне поліпшення. Кількість дітей із середнім рівнем зменшилась у кількох категоріях (з 48% до 40% у екологічних іграх та рольових іграх), а кількість дітей з низьким рівнем значно скоротилась (до 4% у екологічних іграх та рольових іграх). Це свідчить про зниження помилок і недоліків у розумінні екологічних принципів. Ігрові методи сприяли підвищенню інтересу дітей до природи. Діти стали більш активно брати участь у різних ігрових завданнях, що призвело до значного розширення їхнього екологічного словникового запасу і покращення вмінь у застосуванні екологічних знань. Інтеграція екологічних ігор у навчальний процес довела свою ефективність у розвитку екологічної культури дітей. Завдяки ігровим методам, діти змогли краще усвідомити важливість охорони навколишнього середовища і застосовувати ці знання на практиці. Таким чином, дослідження підтвердило, що використання ігрових методів є ефективним засобом для покращення екологічної культури дошкільників. Ігрові методи сприяють розвитку знань, навичок і мотивації дітей до охорони навколишнього середовища, що є важливим аспектом у їхньому всебічному розвитку.

Впровадження ігрових методів з екологічною тематикою сприяло зменшенню потреби в постійній допомозі вихователя. Діти стали більш самостійними у виконанні завдань і прийнятті рішень, що свідчить про підвищення їхньої самостійності та впевненості у власних знаннях і навичках. Ігрові методи, такі як рольові ігри, сприяли розвитку навичок командної роботи. Діти навчилися взаємодіяти один з одним, координувати свої дії та спільно вирішувати екологічні завдання, що позитивно вплинуло на їх соціальні навички та колективний дух.

Спостереження за природою та участь у практичних заняттях (збір природного матеріалу, виготовлення поробок) сприяли збагаченню чуттєвого досвіду дітей. Це допомогло їм краще розуміти і сприймати екологічні концепти через практичні дії та досвід. Ігрові методи стали потужним мотивуючим фактором для дітей, сприяючи їхньому інтересу та ентузіазму до екологічних тем. Підвищений інтерес до ігор і завдань, що стосуються природи, відображає позитивний вплив ігрових методів на загальну мотивацію дітей до навчання екології. Регулярне використання ігрових методів сприяло формуванню у дітей стабільних уявлень про екологічні проблеми і відповідальне ставлення до навколишнього середовища. Це може мати тривалий позитивний вплив на їхню екологічну свідомість і поведінку в майбутньому. Результати експерименту показали значні покращення та існує потреба в подальшому розвитку ігрових методів і їх адаптації до індивідуальних потреб дітей. Це дозволить ще більше підвищити ефективність екологічного виховання та забезпечити більш глибоке усвідомлення екологічних концепцій. Таким чином, комплексний підхід до використання ігрових методів у екологічному вихованні забезпечує не лише розвиток знань і навичок екологічного спрямування, але й сприяє формуванню позитивного і відповідального ставлення до природи та загалом - закладає початки становлення культурно-екологічних цінностей.

ВИСНОВКИ

Проведене нами дослідження довело правомірність висунутих теоретичних положень, що дозволило сформулювати наступні висновки.

Екологічна культура - це система знань, переконань, цінностей і норм поведінки, які спрямовані на гармонійне співіснування людини з природою. Вона включає в себе усвідомлення дитиною своєї ролі у збереженні довкілля, відповідальне ставлення до природних ресурсів і розуміння наслідків своїх дій для навколишнього середовища.

Дошкільний вік є ключовим етапом у формуванні екологічної культури людини. Саме в цей період закладаються основи особистості, включаючи позитивне ставлення до природи та навколишнього середовища. Заклад дошкільної освіти відіграє важливу роль як початкова ланка системи безперервної екологічної освіти, що пояснює завдання педагогів формувати у дітей основи екологічної культури та раціонального природокористування.

Сьогодні негативний вплив людства на навколишнє природне середовище досяг критичних масштабів, що призвело до глобальної екологічної кризи. Це створило суспільний запит на формування компетентної особистості, здатної на основі самостійного критичного мислення та відповідальності не лише виявляти екологічні проблеми і знаходити раціональні шляхи їх вирішення, але й запобігати їх виникненню.

У сучасній науково-педагогічній літературі формування екологічної культури пояснюється **як психолого-виховний процес впливу на людину з метою формування у неї знань, наукових основ природокористування, необхідних переконань і практичних умінь, певної направленості та активної соціальної позиції в галузі охорони навколишнього середовища, раціонального природокористування й відтворення природних ресурсів.**

На сьогодні екологічна культура стає **безсумнівною та обов'язковою ознакою загальнолюдської культури. Людське ставлення до навколишнього середовища передбачає не тільки раціональне, грамотне використання сил і ресурсів природи, а й відповідальність за найвіддаленіші наслідки цього використання.**

Зауважимо, що екологічна культура - об'ємне і різностороннє поняття, яке торкається не лише рівня технологій, чи то економічного розвитку суспільства, але й усього духовного життя сучасної людини, її інтересів, поглядів, здібностей, взаємодії з іншими людьми та з довкіллям в цілому. Сьогодні воно все частіше розглядається з культурологічного плану, як феномен загальної культури, що зосереджує два напрямки - освіту людини та її відношення як соціокультурної особистості, характеризується повноцінним розумінням важливості гармонійного взаєморозвитку антропогенного світу.

Стосовно ключового поняття «культура» потрібно зауважити, що в сучасних науках, гуманістичного спрямування, воно відноситься до фундаментальних і багатозначних. Так, у інформаційних джерелах «культура», в свою чергу **у Новому тлумачному словнику української мови, воно трактується як сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених людством протягом його історії; рівень розвитку суспільства в певну епоху; те, що створюється для задоволення духовних потреб людини; освіченість, вихованість; рівень, ступінь досконалості якої-небудь галузі господарської або розумової діяльності.**

Відштовхуючись від контексту, актуальною є теза С. Глазачева, що екологічна культура розглядається сьогодні мірою **і способом реалізації сутісних сил людини, екологічної свідомості і мислення в процесі духовного і матеріального освоєння природи та підтримки її цілісності, новий зміст, нова якість загальнолюдської культури, основу якої становлять універсальні цінності - Земля, Природа, Життя, Людина.**

У своїх дослідженнях А. Рябов екологічну культуру трактує як **« усвідомлену здатність і готовність до продуктивної екологічної діяльності, спрямовану на поліпшення стану навколишнього природного середовища в процесі діагностики, рішення та попередження виникнення екологічних проблем».**

В. Томаков описує екологічну культуру, як характеристику особистості, що виражається в єдності її **теоретичних знань, практичної підготовки, можливості і готовності реалізувати всі види своєї професійної діяльності, які задовольняють певні вимоги виробництва та охорони праці, забезпечують необхідний рівень здоров'я, безпеку життєдіяльності людини і екологічну безпеку середовища життя.**

На думку І. Зверева, Т. Юркової **екологічна культура окреслює наявність у людини певних знань та поглядів, готовність до діяльності, а також її практичних дій, які координуються з вимогами бережливого відношення до природи і повинні відштовхуватись від знань про організацію, енергетику та функціонування біосфери, взаємозв'язок суспільства й людини, як окремої його частини, з навколишнім світом, про ціннісні екологічні орієнтації, систему норм і правил ставлення до природи, вміння та навички щодо її вивчення та збереження.**

Формування екологічної культури слід розглядати не тільки як проблему збереження природного середовища, але й як екологію індивіда, душі та культури.

Підводячи підсумки проведеного дослідження можемо зробити висновок, що саме гра стимулює емоційне занурення в переживання дошкільників та сприяє розширенню їхнього уявлення про світ. Гра є основним видом діяльності дітей дошкільного віку, оскільки вона відіграє ключову роль у їхньому розвитку та навчанні. Дошкільники активно взаємодіють із навколишнім світом через гру, яка є не лише способом розваги, але й важливим інструментом для засвоєння нових знань та навичок. У контексті екологічного виховання гра набирає особливої важливості, оскільки вона дозволяє дітям дошкільного віку вчитися дбати про природу та навколишнє середовище у формі гри, яка є зрозумілою і цікавою для них. Через ігрову діяльність діти можуть отримувати знання про екологічні процеси, розвивати відповідальність за навколишнє середовище і формувати екологічну свідомість. Діти можуть брати участь у спеціально розроблених іграх, що імітують екологічні процеси.

Результат формування екологічної культури дошкільнят в умовах закладу дошкільної освіти має залежати не лише від освітнього процесу, але й від еколого-розвивального середовища.

Екологічне виховання **в умовах закладу дошкільної освіти** повинно бути систематичним процесом спрямованим на розвиток культури поведінки у довкіллі. Під час впровадження екологічного виховання дошкільнят головне завдання вихователя - це допомогти дітям розібратися, визначитися у різноманітності **об'єктів і явищ, які існують в** оточуючому нас природному світі, а також зацікавити малят до більш глибокого **пізнання та допомогти відчувати духовну велич живої природи.** Саме тому в умовах **екологічного виховання в ЗДО освітній процес необхідно організувати так, щоб він** був стимулом формування обов'язкової взаємодії дитини з природою та розвивав її зацікавленість до світу природи в цілому.

Метою констатувального експерименту було визначення рівня екологічної культури **дітей старшого дошкільного віку в** ДНЗ №47 «Горобинка» Кропивницької **міської ради (25 дітей).** **Задля визначення рівня екологічної культури дітей дошкільного віку до проведення формувального експерименту нами була використана** серія екологічних ігор. **Виведена загальна оцінка за результатами завдань показала, що** рівень усвідомлення екологічних проблем та вміння використовувати екологічну термінологію залишається недостатньо високим. Лише невелика частина дітей (від 10% до 24% залежно від типу діяльності) демонструє високий рівень знань та навичок у цій сфері. Більшість дітей досягають середнього рівня (від 40% до 48%), що вказує на базове розуміння, але з певними прогалинами в знаннях та вміннях. Значний відсоток дітей (від 28% до 40%) демонструє низький рівень екологічної обізнаності, що свідчить про потребу в покращенні методів навчання та додаткових заходах для підвищення екологічної свідомості серед дітей

Нами була розроблена система екологічних ігор, яка включала в себе: обговорення екологічних ситуацій де оцінювалося розуміння екологічних проблем та здатність використовувати екологічну термінологію, екологічні ігри під час яких, аналізувалися успішність виконання завдань з екологічної тематики та рівень усвідомлення екологічних питань через ігрову діяльність, рольові ігри з екологічною темою, допомогли оцінити здатність вирішувати екологічні проблеми через участь у рольових іграх та рівень розуміння своєї ролі в цих ситуаціях.

Після проведення формувального експерименту нами був проведений контрольний експеримент для того щоб перевірити ефективність використання ігор як засобу формування екологічної культури дітей старшого дошкільного віку. **Для перевірки нами були використані ті ж самі діагностичні засоби, рівні критерії та показники що і під час констатувального експерименту.**

Аналіз отриманих результатів засвідчив, що після впровадження ігрових методів кількість дітей з високим рівнем знань зросла до 56%, а кількість дітей з низьким рівнем значно зменшилась. Спостерігалось також зменшення потреби в допомозі вихователя, що свідчить про зростання самостійності та впевненості дітей у власних знаннях і навичках.

Ігрові заняття сприяли розширенню екологічного кругозору дітей, поліпшенню їхнього логічного мислення і послідовності висловлювань щодо охорони навколишнього середовища. Дошкільнята стали більш свідомо ставитися до екологічних питань, проявляючи живий інтерес до природи. Ігрові методи не лише покращили екологічні знання, але й позитивно вплинули на соціальну взаємодію дітей. Участь у групових іграх і проектах, пов'язаних із екологічною тематикою, сприяло розвитку командної роботи та комунікативних навичок у дітей.

Наше дослідження підкреслює безперечну важливість використання різноманітних ігрових форм у екологічне виховання дітей дошкільного віку. Виявлені результати підтверджують, що ігрові методи є потужним інструментом для формування екологічної свідомості, завдяки можливості взаємодії з природою, активного вирішення екологічних проблем і розвитку самостійності.